

1 / 2024

PRAŽSKÁ EVVOLUCE

magazín o ekovýchově v Praze

➤ Na zahradní terapii je krásné,
že pomáhá všem, říká Jana Audy ... 6/

ÚVODNÍK

Vítám vás na dalším běhu naší zahradní terapie, doufám, že prospěje jak paní učitelce, tak vám, žákům a žákyním.

Minule nám to ke konci už myslím docela šlo, Karle, prosím, vypni tu hadici a vyndej ji z té aktovky, děkuji.

Dnes se rozdělíme na více pracovních terapeutických skupin. Jedna část půjde do sadu prořezat ovocné stromy, pozor, budete mít zahradní nůžky, ty jsou ostré, ano, vidím, že cop s nimi ustříhnete raz dva. Neboj, Magdičko, to doroste.

Druhá skupina půjde vyplít vyvýšené záhony, ne Marku, opravdu vyplít, a ano, je to vtipný, ale pokud je ti špatně od žaludku, jdi na kompost.

Třetí skupina půjde zalévat, díky Karle, třetí skupina už je zalitá, takže si vlezte někam na sluníčko a zkuste se co nejlépe usušit.

A čtvrtá skupina si vezme hrábě a půjdou pohrabat seno, pozor, když šlápneš na takhle položené hrábě, tak... Ano, tak přesně tak. Ne, na česání vlasů se tyhle hrábě moc nehodí. Neboj, Magdičko, to doroste.

Tak pojďme se pustit do práce. Pamatujte, že pobyt v přírodě nás má obohatit a rozvíjet, Karle, přestaň rozvíjet tu hadici, ne, není potřeba zalévat rybník.

Cože? Ano, to je rajče. Ano, to se jí. Ale až když je zralé... Ne, marihuanu bychom tu pěstovat nemohli, děkuju za dotaz. Lysohlávky také ne. Koku také ne.

Paní učitelka si tu zase sedne na lavičku a bude si povídat s kouskem mechu? Ano, to vám pomůže.

Já si k vám pak přisednu.

Martin Mach Ondřej

SLOVO KOORDINÁTORA

Milé čtenářky a čtenáři,

jarní číslo EVVOluce věnujeme přesahu ekovýchovy do sociální oblasti. Zabýváme se také otázkou spravedlivé nabídky služeb ekologické výchovy, tedy EVVO pro všechny.

V článcích se dozvíte, jak se v rámci ekovýchovné činnosti pracuje s netradičními cílovými skupinami. Tematicky se dotkneme také energetické chudoby.

Pro mnoho ekocenter jsou neobvyklými cílovými skupinami rovněž zaměstnanci firem nebo korporátů, vyžadující rovněž specifický přístup. Středisko ekologické výchovy Toulcův dvůr s nimi má zkušenosti.

V rubrice Co se děje... naleznete mnoho zajímavých článků o pestrých a pozoruhodných projektech pražských spolků a organizací. Přehled doplňuje tradiční Kalendář akcí.

Přeji Vám inspirativní čtení a krásné jaro.

Petr Holý
Koordinátor oblasti EVVO v Praze

OBSAH

Pražská EVVolute

1 / 2024

Pro hlavní město Prahu 14. 3. 2024 vydal BEZK, z. s.
Obsahové zaměření časopisu je připravováno
ve spolupráci s Poradní skupinou EVVO.
portalzp.praha.eu/evvo

BEZK

Letohradská 17

170 00 Praha 7

www.bezk.cz

redakce@prazskaevvolute.cz

www.prazskaevvolute.cz

Vydání připravil: Martin Mach Ondřej

Grafický návrh a sazba: Matouš Janů

Korektura: Tereza Münz

Foto na titulní straně: Archiv Chaloupky

Uzávěrka dalšího čísla: 22. 5. 2024

- 4/ **Martin Mach Ondřej**
EVVO ve vězení?
- 6/ Na zahradní terapii je krásné, že pomáhá všem, říká Jana Audy
- 11/ **Zdeňka Vítková**
Ekovýchova a děti s poruchami autistického spektra
- 14/ **Zdeňka Vítková**
Do přírody na vozíčku?
- 16/ **Jan Pojar**
Co je energetická chudoba?
- 19/ **Zdeňka Vítková**
Ekovýchova v Africe a Asii
- 22/ **Eliška Vidomus**
Jak vzdělávat řidiče k ohleduplnějšímu chování nejen v okolí škol?
- 24/ **Lenka Skoupá**
Ekovzdělávání mimo zelenou „bublinu“
- 27/ **Jan Moravec**
Praha nejen uhelná
- 31/ **Gabriela Dobruská**
Pro koho jsou městské mokřady?
- 35/ Co se děje v...
- 58/ Kalendář akcí

Martin Mach Ondřej

EVVO ve vězení?

Pokud provedete něco trestného, ale budete mít štěstí, můžete se dostat do věznice, kde probíhá nějaká forma environmentální osvěty. Nebo se dostanete do zoo. Pracovně.

Jak informuje Markéta Prunerová, tisková mluvčí Vězeňské služby ČR, ekovýchova v českých věznicích není realizována podle nějakého centrálního zadání.

„Je to však téma, které není v rámci zacházení s vězněnými osobami ignorováno a v jednotlivých organizačních jednotkách je realizováno podle jejich organizačních a personálních možností,“ vysvětluje Prunerová.

A tak jsou v některých věznicích ekovzdělávací aktivity, některé věznice mají toto téma zakomponované do komplexněji či šířeji postavených činností (například aktivity zaměřené na zdravý životní styl, společenské či přírodní vědy).

Věznice Kynšperk nad Ohří a zahrada, kde vězni pěstují zeleninu. Foto: Vězeňská správa ČR

„Další velmi významnou součástí aktivit zacházení s vězněnými osobami jsou aktivity pracovního charakteru,“ říká Prunerová. Jde o nejrůznější pracovní terapie, zahradnické činnosti či práci v zemědělství apod.

Na webu Vězeňské správy lze dohledat celou řadu činností, které by se s trochou benevolence daly brát jako ekovýchova. Vybraní vězni a vězenkyně jezdí pracovat do zoologických zahrad, kde pomáhají s úklidem

výběhů či jejich opravami. Za odměnu se mohou zapojit do krmení zvířat.

Odsouzení ve Věznici Kynšperk nad Ohří se v rámci pracovní terapie starají o skleníky a obdělávají zahradu, pěstují okurky, cukety, dýně, rajčata, zelené koření, trvalky a mnoho dalšího.

K čemu to je? Vězeňská správa informuje, že „práce na zahradě poskytuje vězňům bohaté smyslové impulsy a napomáhá ke zlepšení komunikace a interakci ve skupině. Pomáhá odbourávat stres a úzkost, zlepšuje

soustředění. Podporuje oblast obvyklých denních aktivit a tvořivé činnosti, pomáhá s řízenou ventilací frustrace a agresivity."

Tomu, jaký má na vězně vliv příroda, pobyt v přírodě, kontakt se zvířaty, se žádný výzkum nevěnoval. „Obecně lze konstatovat, že v podmínkách Vězeňské správy platí pravidlo ‚prostředí kultivuje osobnost‘,“ říká Prunerová.

Proto ve věznicích vznikají venkovní prostory s estetickou hodnotou, které mají zároveň potenciál ke snižování tenze u odsouzených

*Odsouzení pomáhali v ZOO Ústí nad Labem.
Foto: Vězeňská správa ČR*

a jsou využívány i k zacházení s vězněnými osobami. Například ve Věznici Bělušice či ve Vazební věznici a Ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno jsou zahrady přístupné vězňům.

V některých věznicích se mohou vězni zapojit do chovu zvířat, kvůli hygienickým a dalším omezením jde typicky o akvaristické kroužky nebo včelaření.

*Za odměnu pak mohli nakrmit žirafy.
Foto: Vězeňská správa ČR*

„Ve Věznici Jiřice mají vězni možnost zapojit se do projektu Tlapka v dlani. Jde o základní výcvik štěnat budoucích asistenčních psů pro zrakově handicapované osoby,“ říká dále Markéta Prunerová.

Martin Mach Ondřej je šéfredaktor Pražské EVVolute.

Na zahradní terapii je krásné, že pomáhá všem, říká Jana Audy

Foto: Archiv Chaloupky

Vy se věnujete zahradní terapii. Já se pokusím stručně shrnout, co si jako laik myslím, že zahradní terapie je, a Vy mne opravíte. Je to pobyt a práce v zahradě. Jak říká moje kamarádka, když se potřebuje uklidnit, jde na zahradu „rejpát se“ v hlíně. Zahradní terapie jako sociální služba je v principu to samé, akorát Vy to „rejpání v hlíně“ zprostředkováváte lidem, kteří z různých důvodů nemají možnost jít na svou zahradu. A kterým pomáhá.

Jdete správným směrem, ale ještě bych to trochu poupravila. Zahradní terapie je proces, jehož cílem je zlepšit nebo udržet tělesné či duševní zdraví. Abychom mohli mluvit o terapii, měl by tento proces být cílený, plánovaný a reflektovaný, což je dosaženo přítomností odborného terapeuta. Hlavním prostředkem zahradní terapie je práce s rostlinami, zahradnické aktivity a kontakt s přírodou. Takže vaše kamarádka

Jana Audy vystudovala obor ochrana a tvorba životního prostředí v Olomouci. Díky Sluňákovu, kde při studiích pracovala jako dobrovolnice, poznala ekologickou výchovu. Od roku 2002 působí v Chaloupkách. Nejprve založila ekocentrum Chaloupky Velké Meziříčí, později se podílela na otevření areálu pro zahradní terapii v Balínách u Velkého Meziříčí, kde má kromě ekocentra na starosti i sociální službu sociální rehabilitace Klub Lebeda.

Nedílnou součástí zahradní terapie je zpracování úrody.

při „rejpání v hlíně“ využívá stejných benefitů kontaktu s přírodou jako zahradní terapie.

Sociální služba Klub Lebeda se věnuje lidem s mentálním a kombinovaným postižením. Naším cílem je zvyšovat samostatnost a soběstačnost uživatelů podle jejich potřeb a možností. Zahradní terapie nám pomáhá např. v oblasti motoriky, smyslového vnímání, při trénování paměti nebo pro rozvoj

komunikace. Možností, jak využít zahradní terapii, je hodně. Díky tomu se zahradní terapie využívá u rozmanitých cílových skupin od dětí po seniory.

Líší se nějak možnosti zahradní terapie pro lidi s mentálním omezením a s fyzickým?

U lidí s fyzickým omezením používáme takové prostředky, které kompenzují jejich handicap. Například pro ty, co se neohnou ke klasickému záhonu, máme záhony vyvýšené.

Pro lidi se zrakovým omezením máme na záhonech vysázené vždy větší plochy jednoho druhu rostliny, což usnadňuje jejich orientaci. Navíc používáme rostliny zajímavé pro hmat nebo rostliny aromatické.

Lidem s mentálním postižením zase vyhovuje činnosti pravidelně opakovat. Často se ale stává, že používáme stejné prostředky k dosažení různých cílů. Jen to vždy upravujeme potřebám daného klienta.

A jsou nějaké skupiny lidí, pro které je zahradní terapie nevhodná nebo třeba i škodlivá?

V úvahu připadají různé alergie, ale i s tím se dá vypořádat a vyhnout se tomu, co alergii způsobuje. Zahradní terapie se využívá i u lidí upoutaných na lůžko. Kdy rostliny a případně i hlinu přinášíme k nim. Existuje i speciální pomůcka (u nás ji nabízí Lipka pod názvem floramobil), která se využívá právě k těmto účelům. V zásadě se jedná o speciální stůl, se kterým se dostanete až nad postel pacienta. Na Chaloupkách využíváme zase na míru vyrobený pracovní stůl pro lidi upoutané na vozík, je výškově nastavitelný a má vykrojenou pracovní desku tak, aby při práci poskytoval oporu pro ruce.

Komplikované je využití zahradní terapie tam, kde je zvýšená potřeba hygieny, kvůli

možným infekcím, třeba jednotky intenzivní péče. Ale znám zařízení, kde zahradní terapeut dochází i tam. Povídá si s pacienty o zahradě, o přírodě. Je to způsob, jak vážně nemocní pacienti přijdou na jiné myšlenky, může to být věc, na kterou se mohou těšit, což přispívá k jejich rekonvalescenci.

Jsou lidé, kteří jsou nadšení zahrádkáři a naopak jsou i lidé, které zahradničení neláká ani netěší. Různé studie nám ale ukazují, že přírodní prostředí působí pozitivně i na ty, kteří o pobyt v zahradě nestojí a nevybrali si to dobrovolně. I těmto lidem se pouhým pohledem na zeleň nebo pobytem v zahradě prokazatelně upravuje hodnota fyziologických funkcí, jako je krevní tlak, tep apod.

Zmínili jste, že aby zahradní terapie byla terapií, je potřeba přítomnost odborného terapeuta. Co je jeho úkolem? A co takový terapeut musí umět?

Záleží na tom, s kým terapeut pracuje, ale vždy jde o kombinaci „zelené“ a „bílé“. Terapeut by měl rozumět zahradničení a měl by mít i znalosti sociální, pedagogické, případně zdravotnické.

Je férové přiznat, že pracovní pozice zahradního terapeuta není u nás definována a není možné ji vystudovat. Většinou se tedy u nás využívá kombinace studia a osobního zájmu.

Změní se to? Nebo už někdo někde chystá osnovy pro vzdělávací kurz pro sociální pracovníky v zahradní terapii?

Ano, je to jedním z úkolů, které si vytyčila Asociace zahradní terapie, jejíž jsem členem. V současné době pracujeme na vytvoření profesní kvalifikace zahrádněterapeutický pracovník. Pokud se to podaří, vznikne i vzdělávání zakončené zkouškou s certifikací.

Radost z vlastnoručně sklizené úrody. „Běžné“ věci mohou být pro někoho výjimečné.

Zároveň jednáme s vysokými školami o zařazení studia zahradní terapie, alespoň formou celoživotního vzdělávání.

Situaci komplikuje to, co už jsem zmínila výše, a to, že se jedná o spojení znalostí a dovedností z více oborů, které se běžně nepotkávají.

V současnosti existují alespoň krátkodobé kurzy, jejichž cílem je seznámit zájemce s problematikou zahradní terapie. Jsou akreditované pro pracovníky sociálních služeb, ale jsou otevřeny i dalším zájemcům. Chaloupky otevírají třídní kurz pravidelně na jaře a na podzim.

Kde podle vás zahradní terapie nejvíce pomáhá?

To je těžká otázka. Obecně pomůže nejvíce těm, kteří k zahradě a přírodě už nějaký vztah mají. Velký efekt vidím u osob, které se běžně do přírody nemohou dostat: lidé v domovech pro seniory, pacienti v nemocnicích, lidé tělesným omezením...

Krásné na zahradní terapii je to, že působí nejen na osoby, pro které je primárně určena, ale také na ty, kteří o ně pečují, na osoby, které je doprovází.

Dá se zahradní terapie dělat celý rok? Nebo co dělají zahradní terapeuti a jejich klienti v zimě?

Zahradní terapie využívá kontaktu s rostlinami a přírodním materiálem. Můžeme postupně zpracovávat úrodu, třeba uskladněnou zeleninu, zamražené ovoce nebo usušené či naložené bylinky. Naše sociální služba dělá kořenící bylinkové soli, čajové

směsi, občas si vyzkoušíme i nějakou jednoduchou kosmetiku.

Letos se nám urodilo hodně dýní, tak jsme do Vánoc vyráběli kandovanou dýni a dýňový sirup. V zimě je také více času na práci se dřevem, vyrábíme třeba krmítka pro ptáky nebo ptačí budky.

A ani na zahradu samotnou nezapomínáme. Naši klienti chodí pravidelně sypat do krmítek.

Zahrada je místem, kde se lidé mohou potkávat. Nabízí také řadu témat k rozhovorům. Při společné práci se navíc učíme schopnosti se vzájemně domluvit.

Jak se stane, že organizace, která vznikla kvůli environmentální výchově, začne působit v sociální oblasti?

Naše cesta vedla přes výukové programy, které jsme chtěli nabízet i lidem

s handicapem. Postupně jsme objevili, že příroda nemusí být pouze „prostředkem pro vzdělávání“, ale že nám dává mnohem víc možností.

Zpětně tak zahradní terapie a práce s lidmi s mentálním postižením ovlivnila i to, jak teď přistupujeme k našim vzdělávacím programům obecně.

Jak? Dá se to popsat?

Možná teď víc dokážeme pochopit potřeby dětí, víc se také soustředíme na proces samotný. Který může být důležitější než výsledek.

A jestli mi dovolíte zjednodušení, k tomu, aby někdo provozoval ekovýchovu, vlastně nic moc nepotřebuje. Lektora, který něco ví. Zahradní terapie je ale hlavně sociální služba, která je regulovaná zákonem o sociálních službách. A stát se poskytovatelem sociální služby znamená dostat se do sítě poskytovatelů sociálních služeb. Jak moc je provozování zahradní terapie z tohoto úhlu pohledu náročné?

Ano, je to jiný svět.

My jsme více než třicet let školské zařízení zařazené v síti škol MŠMT. Takže s určitou administrativou už zkušenosti máme. Ale

museli jsme se naučit mnoho dalších věcí. Na začátku nám pomohlo, že jsme mezi sebou měli kolegu, který zkušenosti ze sociální oblasti měl.

Někteří z ekopedagogů si doplnili vzdělání v sociální oblasti, a naopak naše sociální pracovníky vzděláváme v té „zelené“ oblasti.

V počátcích nám svou vstřícností velmi pomohl Kraj Vysočina, který naši službu registroval, a dokonce nám později umožnil předávat naše zkušenosti v oblasti zahradní terapie i dalším sociálním službám. Pomáhali jsme tedy zavádět koncept zahradní terapie do několika domovů seniorů i domovů pro osoby ze zdravotním postižením.

Pokud by nějaká instituce ráda začala svým klientům poskytovat zahradní terapii, co by měly být její první kroky?

Určitě je potřeba získat nějaké zkušenosti tam, kde už tak pracují. My jsme jezdili do Rakouska a Německa. Teď už najdeme řadu příkladů dobré praxe i u nás.

Asociace zahradní terapie má webové stránky, na kterých představuje činnost svých členů. Chaloupky vydaly publikaci Metodika zahradní terapie v sociálních službách. Ta by měla zájemcům pomoci se v problematice zorientovat. Velkým tématem je také, jak

Zahrada poskytuje množství chutí a vůní a hmatových podnětů, podporuje tak naše smyslové vnímání.

upravit zahradu pro potřeby zahradní terapie. I tam je dobré se poradit s odborníky. Více viz asociace-zahradni-terapie.webnode.cz.

Rozhovor vedl Martin Mach Ondřej.
Foto: Archiv Chaloupky

Zdeňka Vítková

Ekovýchova a děti s poruchami autistického spektra

Jsou tu lamy alpaky, ovce, kozy, králíci a včely. Lamacentrum Hády v Brně zprostředkovává svým návštěvníkům kontakt s chovanými zvířaty i přírodou bývalého lomu Džungle. Ekologické programy tu pořádají pro školy i veřejnost. Zkušenost mají také s kroužkem a programy pro děti s poruchami autistického spektra (PAS). O své poznatky a praktické tipy se podělily Stanislava Švédová a Lucie Růžicková.

Je to právě možnost pobytu venku a bezprostředního kontaktu se zvířaty, co se eko-centru při práci s dětmi s PAS nejvíce osvědčilo. Děti velmi baví i vodní prvky a aktivity s vodou. Programy chystají pedagogové

konkrétním dětem na míru a s různými aktivitami, mezi kterými si mohou děti vybírat. V jedné skupině se totiž mohou sejít děti s velmi různými potřebami a schopnostmi.

„Začínali jsme s kroužkem pro stabilní skupinu dětí a měli jsme velice příjemnou zpětnou vazbu, takže jsme se rozhodli v tom pokračovat. V dalších letech jsme ale od kroužku pro stabilní skupinu postupovali k jednotlivým dílčím programům pro různé skupiny dětí,“ popsala Lucie Růžicková na

Bezprostřední kontakt se zvířaty je pro děti důležitý.

6. národní konferenci EVVO EKOVÝCHOVA spravedlivě PRO VŠECHNY uskutečněné na podzim v Brně.

Co se osvědčilo? Pravidelný kroužek pro stabilní skupinku dětí, nebo jednotlivé programy pro měnící se skupinky dětí? „Obojí má své,“ odpovídá Stanislava Švédová na dotaz Pražské EVVolute. Děti, které k nim

přichází, čeká vždy proces seznámení se s prostředím i s chovanými zvířaty. „Pro děti je to vždy nová zkušenost, nová cesta, nová výzva, nové podněty,“ popisuje.

U dětí, které mají obavy a strach z kontaktu se zvířaty, postupují citlivě a děti k ničemu

V Lamacentru mají nejen lamy.

v různých úpravách a modifikacích. A dobře fungující pomůcky a aktivity použít opakovaně nebo s drobnými úpravami podle individuálních potřeb dětí.

Příprava kroužku pro stálou skupinku dětí je podle Stanislavy Švédové časově náročnější.

Obavy je potřeba překonat postupně.

Ekocentru se osvědčilo seznámit děti dopředu s časovým harmonogramem a vyhradit si na všechny aktivity dostatek času.

Impulz pro práci s dětmi s autismem dala ekocentru v roce 2015 brněnská organizace PASPOINT (dříve APLA) pomáhající lidem

Je dobré dopředu říct, co se bude dít.

nenutí. I přesto je často i během vymezeného času vidět určitý pokrok. „Na ten ale nemůžeme navázat, pokud už k nám nepijou. U kroužku či opakovaných návštěv naopak můžeme dále s dítětem pracovat, a v mnoha případech se nám tak postupně podařilo u dětí tyto obavy překonat,“ dodává Švédová.

U programů pro měnící se skupiny dětí mohou pedagogové zpracovat jedno téma

Je podle jejích slov nutné mít připraveno větší množství aktivit, v různých úrovních obtížnosti. Na druhou stranu mohou navazovat na dovednosti či vědomosti, které u nich už děti získaly, a téma tak zpracovat více do hloubky. „Také se už s dětmi lépe známe, děti vědí, co je čeká, znají prostředí, jsou uvolněnější,“ pokračuje Švédová s tím, že vznikne i příznivější prostředí pro procvičování sociálních dovedností, interakci s ostatními dětmi či asistenty.

s poruchami autistického spektra. S kurzem pro pedagogy a asistenty, náslechy a odbornými konzultacemi pomohla brněnská základní škola specializující se na děti s těmito poruchami.

Kromě obecných informací o speciální pedagogice se podle Lucie Růžičkové vyplatí při přípravě programů blíže poznat konkrétní děti, které se jich mají zúčastnit. „V tomhle ohledu vám hodně pomůžou jejich osobní

asistenti, kteří už děti znají. A velice se nám vyplatil dotazník, který vyplňovaly rodiny těchto dětí,” uvedla Lucie Růžičková.

Dotazník prozradí nejen to, s čím se děti potýkají, jakou mají diagnózu nebo přidružené

Interakce mezi dětmi a zvířaty.

poruchy, ale i to, jak komunikují, na co jsou citlivé nebo co je motivuje. Přítomnost osobních asistentů u dětí doporučují i během programu v ekocentru, ideálně ke každému dítěti jednoho. Osobní asistent jim dělá nejen partáka, ale i pomocníka.

Kromě programů pro děti má za sebou ekocentrum i výjezdy se zvířaty do domovů pro seniory a pro osoby se zdravotním

znevýhodněním. Lamy alpaky se v nich podle Stanislavy Švédové staly vždy velmi atraktivním zpestřením všedních dní. Alpaky často viděli senioři poprvé v životě a měli o ně opravdový zájem. Úspěch sklidily i vzorky vlny, zejména u seniorek-pletaček, které

Přítomnost asistentů dětí je přínosná.

si mohly osahat a porovnat vlastnosti vlny z různých zvířat.

Exotická zvířata doplnila v domovech seniorů běžnější návštěvy s terapeutickými zvířaty – psy, králíky, kočkami. „Tato zvířata často seniorům velmi pomáhají oživit v paměti zasuté vzpomínky na mládí, dětství, na to, jaká zvířata chovaly třeba jejich babičky a podobně. Naše návštěvy s exotickými

zvířaty naopak probouzejí zvědavost, je to pro ně nevšední zážitek,” vysvětluje Stanislava Švédová.

„Největší překvapení jsme zaznamenali, když jsme v jednom domově pro seniory vyjeli s alpakami výtahem do patra mezi ležící seniory,” vzpomíná Švédová. „Když jsme po zaklepání vstoupili s lamami do pokoje, větší údiv jsme snad nikdy neviděli.“

V domovech pro osoby se zdravotním znevýhodněním je podle ní zážitek klientů velmi podobný. „Krmení granulami z natažené dlaně vykouzlí úsměv naprosto u všech.” Přesto muselo ekocentrum spravované Pozemkovým spolkem Hády v poslední době nabídku výjezdů se zvířaty pozastavit. Aby tyto programy byly pro klienty domovů opravdu přínosem, je podle Švédové nutné věnovat zvířatům čas na trénink. A to jak trénink kontaktu s lidmi, tak především přeprogramování či adaptace na nové prostředí.

Foto: archiv Lamacentra

Ing. Zdeňka Vítková vystudovala Českou zemědělskou univerzitu, obor Aplikovaná ekologie.

Zdeňka Vítková

Do přírody na vozíčku?

Už téměř dvanáct let funguje v Praze bezbariérová turistická stezka pro vozíčkáře. Otevřel ji tehdy Klub českých turistů ve spolupráci s Městskou částí Praha 13 v Nových Butovicích.

Okruh dlouhý téměř šest kilometrů vede po zpevněných cestách a vyznačují ho speciální turistické směrovky s logem vozíčkáře. Ze Slunečního náměstí vede trasa směrem k Prokopskému údolí, poté odbočuje do Centrálního parku Prahy 13 a od Kulturního domu Mlejn se vrací parkem zpět na Sluneční náměstí u stanice metra Hůrka.

Později přibyla druhá vozíčkářská stezka přes Kunratický les. Její trasa začíná u Pamatného dubu nedaleko obchodního centra Chodov. Okružní stezka je dlouhá asi 5 km a celkové převýšení trasy je 56 metrů. Část

trasy je společná s naučnou stezkou Kunratický les.

Obě pražské trasy řadí Klub českých turistů do 2. stupně obtížnosti, jsou tedy určené pro zdatné vozíčkáře, vozíčkáře s doprovodem, handbiky a elektrické vozíky. V konkrétních číslích má být stoupání tras do 6 %, jen v krátkých úsecích až 12 %, s příčným sklonem max. 4 % a maximálním stupněm 5 cm.

Pobyt v přírodě je prospěšný všem. Vozíčkáři si jen musí pečlivě naplánovat trasu.

Foto: Government of Prince Edward Island / Flickr. Licence: CC SA-NC-ND 2.0

Kromě bezbariérových tras v Praze udržuje Klub českých turistů dalších 20 podobných cest napříč celým Českem. Pro lidi na vozíku jsou dostupné po celé republice také další stezky, zajímavosti a historické památky.

Lidé na vozíku mohou podniknout výlet i do divoké přírody národních parků. V národním parku Šumava je možné vybírat ze sedmi tras – například kolem řeky Vydry, Lipenské nádrže nebo k Jezerní či Chalupské slati. Kromě stezek nabízí šumavský park na jaře a na podzim celodenní autobusové zájezdy s průvodcem pro seniory a osoby se sníženou mobilitou do míst, kam se jinak návštěvníci mohou dostat pouze pěšky nebo na kole.

V Česku je víc jak 20 tras, které jsou pro vozíčkáře dostupné. Foto: York Region / Flickr. Licence: CC BY-NC-ND 2.0

První horská trasa v Krkonoších dostupná lidem na vozíku se nachází nedaleko Špindlerova Mlýna. Trasa začíná i končí nedaleko Boudy u Bílého Labe, která leží směrem na Špindlerovu boudu. Pro vozíčkáře je přístupná také Naučná stezka Krakonošův

Při plánování trasy je potřeba dát pozor na stoupání. Foto: Jan Xaver Bostik / Flickr. Licence: CC BY-SA 2.0

příběh z Medvědína do Špindlerova Mlýna, prameny Labe nebo cesta kolem Harrachova.

Další trasy jsou dohledatelné na webech kudyznudy.cz a vozejkmap.cz.

Ing. Zdeňka Vítková vystudovala Českou zemědělskou univerzitu, obor Aplikovaná ekologie.

Jan Pojar

Co je energetická chudoba?

Energetická chudoba, jak její pojmenování evokuje, není jen otázkou nedostatku finančních prostředků na zaplacení účtů za energie, jedná se o komplexní problém, který tiše proniká do životů milionů lidí po celém světě, přičemž jeho důsledky často zůstávají pro společnost skryté nebo přehlížené. Tento stav ohrožuje základní potřeby lidí, ovlivňuje jejich zdraví a finanční stabilitu a zapříčiňuje sociální nerovnosti.

Energetická chudoba je stav, který způsobuje nedostatečný přístup k základním energetickým potřebám, jakými jsou vytápění, osvětlení, vaření a chlazení. I v západních zemích, kde by se mohlo zdát, že základní potřeby jsou samozřejmostí, se energetická chudoba stává stále závažnějším problémem. Projevy energetické chudoby mají různé podoby, ale společným jmenovatelem

je omezený přístup k dostatečným zdrojům energie kvůli finančním, sociálním nebo geografickým faktorům.

Téma energetické chudoby se objevuje stále častěji, a to především v návaznosti na předešlé roky, kdy ceny energií značně vzrostly. Společně s rostoucím trendem cen

Leccos mohou domácnosti změnit jen úpravou svého chování. Pravidelné odmrazování lednice uspoří elektrickou energii. Foto: Gunter Panzerfaust / Flickr. Licence: CC BY-SA-NC 2.0

energií a v průběhu let s neustále se zvyšujícím standardem komfortu života, kde roste počet používaných elektrických spotřebičů,

jsou kladeny stále vyšší nároky na tepelnou pohodu, vytápění, chlazení a další úpravy vzduchu, se zvyšuje i energetická potřeba domácností a zvyšují se s tím spojené výdaje. Je tedy možné, že počet domácností postižených energetickou chudobou se bude i nadále zvyšovat.

Energetická chudoba má na domácnosti značný dopad a jedním z jejích hlavních důsledků je vážná ekonomická zátěž. Domácnosti vynakládají značnou část svých příjmů na výdaje za energie, především na vytápění. Tyto výdaje výrazně omezují jejich možnosti investovat do zlepšení životních podmínek a v některých případech je nutí ke kompromisům v oblasti kvality života a tepelné pohody v jejich domovech.

Nedostatečné vytápění domu či bytu představuje riziko šíření plísní, poškození konstrukce a ohrožení zdraví, obzvláště pokud se kombinuje například s nestabilními teplotami v interiéru. Energetická chudoba tak má zásadní negativní dopad na celkovou kvalitu života, vyvolává stres, nejistotu a snižuje životní úroveň prostřednictvím omezeného přístupu k energetickým zdrojům.

Jedním z klíčových faktorů energetické chudoby je nízká energetická účinnost budovy, ve které domácnost žije, a stejně tak nízká energetická účinnost technologií a zařízení,

které využívá. Zvyšování energetické účinnosti bydlení hraje v boji proti energetické chudobě klíčovou roli. I když jsou si domácnosti vědomy potřeby vylepšení energetické účinnosti svého bydlení, často se potýkají s finančními bariérami. Investice do nových oken, izolace nebo modernizace topných systémů mohou být pro mnoho domácností finančně nedosažitelné.

Starý radiátor. Bylo by výhodné jej vyměnit za moderní, úspornější. Akorát to něco stojí.

Foto: GollyGforce – Living My Worst Nightmare / Flickr. Licence: CC BY 2.0

I přes technologický pokrok západních zemí mohou ceny energie stále představovat značné finanční břemeno. Nízkopříjmové domácnosti, starší lidé, osamělí rodiče,

domácnosti s nízkými příjmy nebo osoby s postižením mohou čelit zvýšenému riziku, že budou neschopny pokrýt své energetické náklady. Domácnosti postižené energetickou chudobou nemají finanční prostředky na investice do budovy, v níž žijí, které by jim umožnily provést renovační práce, s cílem zlepšit energetickou účinnost a snížit energetické náklady domácnosti.

Současná opatření a podpora zvyšování energetické efektivity budov, mezi které patří například dotační program Nová zelená úsporám, mají správná zaměření a cíle, ale bohužel z pohledu energeticky chudých domácností jsou často nevyužitelná z důvodu nastavení podmínek, které je pro obdržení dotace nutné splnit. Další dotační programy, které nemají tak komplexní podmínky, např. Nová zelená úsporám Light, jsou sice snadněji dosažitelná a přinášejí určité snížení spotřeby energie, ale jejich dopad na komplexní řešení energetické chudoby je mizivý.

Částečná rekonstrukce budovy má jen omezený vliv na snížení nákladů na energie. Navíc existuje riziko, že výměna oken, která bývá prioritou kvůli finanční dostupnosti a relativně snadné proveditelnosti, může způsobit komplikace. Nevhodně navržená částečná úsporná opatření mohou vést k problémům s vlhkostí či nedostatečným větráním, rozvoji plísní a degradaci stavebních konstrukcí.

Je vhodné usilovat o prosazování komplexních renovací budov, což povede nejen ke snížení nákladů na bydlení, ale především se umožní vytvořit ucelený návrh renovace, který zajistí dlouhodobou udržitelnost, snížení emisí skleníkových plynů a zlepšení kvality života obyvatel.

Z hlediska podpory energetické účinnosti ze strany státu je nutné zaměřit se nejen na tepelnou obálku budovy, ale i na další systémy, které mají vliv na spotřebu energie. To jsou hlavní body, kterými by se měla politika v oblasti energetiky zabývat:

- » zvyšování energetické účinnosti obálky budovy,
- » zvyšování účinnosti technického vybavení budov,
- » využívání primárních zdrojů energie,
- » podpora rozvoje obnovitelných zdrojů energie,
- » legislativní podpora energetických komunit a zapojení domácností do principů energetické flexibility,
- » podpora a zvyšování kvality životního prostředí.

Zjednodušeně lze říct, že klíčovým cílem pro domácnosti trpící energetickou chudobou je snížení výdajů na energie. Opatřeními, která mají nejvyšší dopad, jsou investice do energetické účinnosti, zvýšení izolace domu, stěn, stropu podlahy a oken. Bohužel ta jsou pro

domácnosti zasažené energetickou chudobou často nedostupná. Za opatření s nižšími investičními náklady lze považovat přechod na LED žárovky s nižší spotřebou energie nebo při nákupu nových spotřebičů volit ty s co nejnižší spotřebou energie.

Přínos ke snížení spotřeby energie a snížení nákladů na energii může mít i změna chování samotných členů domácnosti. Nastavení termostatu na nižší teplotu v zimě a vyšší teplotu v létě může snížit náklady na vytápění a chlazení, stejně tak i správné intenzivní krátkodobé větrání během zimních měsíců. Vypínání spotřebičů ze zásuvky, když nejsou používány, a minimalizace stand-by režimu může zamezit zbytečné spotřebě energie.

I přes obtíže spojené s energetickou chudobou mohou domácnosti přijmout opatření ke snížení svých výdajů na energie. Investice do energetické efektivity, změny chování, sociální programy a energetické poradenství mohou významně přispět k tomu, aby tyto domácnosti mohly lépe zvládat své finanční břemeno a žít zdravěji a pohodlněji.

Ing. Jan Pojar, Ph.D. je konzultant SEVEN, The Energy Efficiency Center.

Zdeňka Vítková

Ekovýchova v Africe a Asii

Loni uplynulo deset let od první jízdy Toulavého autobusu, vzdělávacího projektu pražské zoologické zahrady ve středoafrickém Kamerunu. Stejně dlouho působí organizace Green-books.org v Indonésii, kde se zaměřuje na environmentální vzdělávání dětí i učitelů. Jiné sociální a kulturní zázemí, jiné geografické podmínky, ale také zastaralé školní osnovy. Takové výzvy čekají na české organizace, které se pustily do ekologického vzdělávání ve světě.

Gorily žijí blízko, ale Poborský je známější

Zoo Praha se dlouhodobě zapojuje do ochrany domova goril nížinných, tropického deštného lesa v oblasti Biosférické rezervace Dja ve středoafrickém Kamerunu. Při svých návštěvách si zástupci zoo všimli, že zdejší školáci znají gorily spíše jako bushmeat,

tedy maso zvířat z volné přírody, než kriticky ohrožené zvíře. Zoo proto přeložila do angličtiny a francouzštiny knížku pohádek o gorilí samičce Moje. Knížka dětem v Kamerunu i dalších zemích, kde se gorily vyskytují, blíže představuje tyto živočichy i význam ochrany celého tropického deštného lesa.

V roce 2013 vznikl projekt Toulavého autobusu, ve kterém mají školáci z okolí rezervace Dja možnost se setkat s gorilami tvář v tvář v záchranné stanici pro primáty.

*Toulavý autobus na cestě za zvědavými dětmi.
Foto: Miroslav Bobek / Zoo Praha*

„Školní osnovy jsou v Kamerunu v porovnání se středoevropským prostorem znatelně zastaralé. Toulavý autobus se tyto osnovy snaží suplovat či doplňovat právě v oblasti přírodovědy a ekologické výchovy,” vysvětluje přínos exkurzí tiskový mluvčí zoo Filip Mašek.

Pro většinu dětí je několikadenní cesta toulavým autobusem největším výletem, jaký

doposud zažily. Mnohé z nich se poprvé podívají mimo svou rodnou vesnici a absolvují cestu dlouhou několik set kilometrů. Kvůli kulturním odlišnostem nebyly začátky tohoto vzdělávacího projektu úplně snadné. Zejména v počátcích komplikovala program třeba pověřivost místních obyvatel.

„Když jsme tenkrát záměr vést místní školáky k ochraně přírody a pořádat pro ně cesty Toulavým autobusem v Somalomo oznámili, setkali jsme se s odmítnutím. Nedůvěra k Evropanům tam byla velmi hluboká,“ vzpomínal loni při desátém výročí projektu ředitel Zoo Praha Miroslav Bobek. Přemýšlel, jak to změnit, a rozhodl se oslovit fotbalistu Karla Poborského, aby se stal patronem projektu. A jeho popularita skutečně zafungovala. První cesta Toulavého autobusu za účasti slavného fotbalisty pomohla projektu získat důvěru místních obyvatel.

Od té doby se uskutečnilo dalších 77 jízd Toulavého autobusu. V letech 2022 a 2023 zatím nejvíc v historii projektu – 15 jízd každý rok. Celkem se jich zúčastnilo už 2 163 dětí a 490 dospělých – učitelů, rodičů nebo ochránců přírody. Jízdy probíhají v období sucha, od prosince do dubna a od srpna do září.

Gorily nejsou jediným tématem Toulavého autobusu. Postupně se cesta autobusu

rozšířila o exkurzi do vesničky Kabilone II, kde se na naučné botanické stezce v deštivém lese účastníci seznamují s principy agrolesnictví. Učí se, jak šetrně čerpat zdroje pralesa a mít z nich zisk, jaké mohou sbírat plody nebo jaké stromy mají léčivé účinky.

Vloni přibyla na cestě Toulavého autobusu další zastávka. „Jde o ekologickou farmu udržitelného chovu nosatců Rhynchophorus phoenicis, jejichž larvy jsou cenným zdrojem bílkovin, a tak ideální alternativou pro konzumaci masa, které bohužel často pochází právě z upytlačených zvířat,“ popisuje Filip Mašek.

Jak berou aktivity pražské zoo místní lidé? „Pochopitelně se setkáváme jak s nevůlí, tak s nadšením. Přeci jen pracujeme v oblastech, ve kterých je lov divokých zvířat úzce spojen se způsobem života tamních komunit,“ vysvětluje Filip Mašek. Podle jeho slov ale nejde o to tamním obyvatelům lov zakázat, ale přimět je k dodržování místních zákonů, vysvětlit jim, jaké druhy zvířat by neměly být loveny a proč. A ukázat jim alternativy.

Od knížek k vodním filtrům

Na druhé straně zeměkoule, v Indonésii, působí Green-books.org. Organizace už deset let zakládá po Indonésii ekoknihovny a distribuuje knihy o životním prostředí do

zdejších škol. A nezůstalo jen u toho. Od roku 2017 vyvíjí kurikula ekologické výchovy pro formální i neformální vzdělávání v Indonésii a pro pedagogy pořádá na toto téma workshopy a školení.

Ani v Indonésii dosud školní plány s environmentální výchovou nepočítaly a celá společnost si cestu k udržitelnému životu stále hledá. „Příroda byla vytvořena bohem ke prospěchu člověka, o harmonickém soužití není ani zmínka,“ uvádí zakladatel organizace Petr Hindrich.

Jediné environmentální téma, které je v širší společnosti podle Hindricha široce akceptované, je znečištění plasty. To v jihoasijské zemi v posledních letech prudce narostlo a přináší s sebou mnoho zdravotních a ekonomických rizik.

Green-books.org se proto zaměřuje ve velké míře právě na předcházení vzniku plastového odpadu. „Teď je tu první rok nové tematické kurikulum a učitelé si ho zčásti musí sestavit sami, proto máme dveře otevřené s eko-edukačními programy na téma odpadového hospodářství,“ vysvětluje Hindrich.

Byl to právě on, kdo si v roce 2013 během surfování na ostrově Sumba všiml, že místní děti vyrůstají bez přístupu ke knihám i informacím o životním prostředí a jeho ochraně.

Nedostatek environmentálního vzdělání se pak po celé zemi projevuje znečištěním, odlesňováním a dalšími ekologickými problémy. Petr Hindrich tehdy našel v hlavním městě Jakartě ty nejlepší dětské knihy o životním prostředí v indonéském jazyce, nacistal asi 50 výtisky své batohy a přivezl je na Sumbu. Pozitivní reakce ho o rok později motivovala založit s přáteli organizaci Green-Books.org.

Kromě ekologických témat se organizace snaží do místních škol, kde stále převládá frontální styl výuky, přinést i zážitkové učení. A to v podobě her, uměleckých aktivit, exkurzí, experimentů nebo praktické výuky, během níž se děti mohou zapojit do kompostování, zahradičení, sázení stromů i úklidu svého okolí.

Organizaci se v loňském roce podařilo také propojit indonéské děti s českými, konkrétně studenty z brněnské základní školy Labyrinth School. Žáci v prvním kole pilotního projektu Green Kids Global sdíleli své poznatky a nápady na řešení problémů s odpady ve svém okolí. V druhém kole letos v lednu se zabývali ohroženými druhy v České republice a Indonésii.

Nebylo to poprvé, co organizace propojila tyto dvě vzdálené země. Během pandemie covid-19, která vážně zasáhla ekonomiku země silně závislé na cestovním ruchu,

Green-Books.org iniciovala projekt potravinové pomoci „Češi pro Bali“ a doručila potřebným 3 500 potravinových balíčků.

Organizace má i další aktivity. Například zapojeným školám, které nemají přístup k pitné vodě, dodává vodní filtry, aby měly děti možnost doplňovat si své lahve namísto nákupu nápojů v jednorázovém plastu.

*Environmentální vzdělávání v Indonésii.
Foto: Green-books.org*

Ing. Zdeňka Vítková vystudovala Českou zemědělskou univerzitu, obor Aplikovaná ekologie.

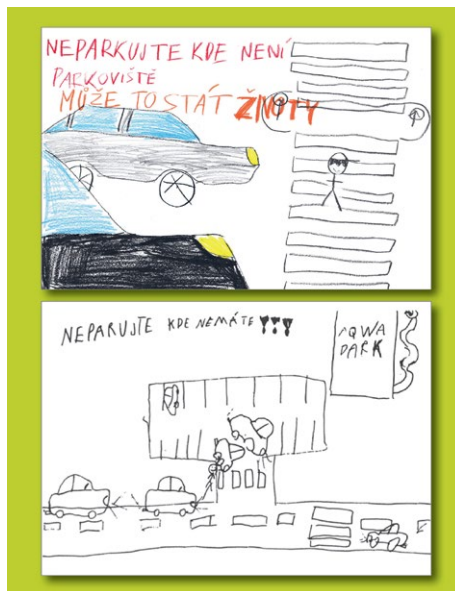
dobává Klimešová, spoluautorka výzkumného šetření Udržitelně do škol. Z něj vyplývá, že většina dětí do škol přichází pěšky z domova (37 %) nebo ze zastávky veřejné dopravy (37 %). Autem jezdí pravidelně do školy každé čtvrté dítě. Zároveň 75 % rodičů by uvítalo u škol bezpečnější cesty pro chodce a více než polovina rodičů se vyslovila pro větší zklidnění dopravy u školy.

Jakým způsobem tedy toto téma směrem k řidičům komunikovat a zajistit, aby byli ochotni naslouchat a své chování případně změnit? Organizaci Pěšky městem se osvědčila forma již zmiňovaných vizuálně poutavých letáků s ilustracemi Dominika Miklušáka, které stručně, jasně, ale i trochu odlehčeně upozorňují na nejčastější řidičské nešvary.

„Snažili jsme se vyhnout příliš velkému mentorování, pojmout to i trochu vtipně, zároveň ale s dostatečným důrazem na závažnost celého problému,“ říká Klimešová.

Emočně silná může být ale i přímá konfrontace řidičů s dětmi v rámci různých happeningů. Jako příklad uvedme akci, která se konala v rámci projektu „Jde to i bez aut“ v září 2023 v Benešově. Děti z místní základní školy se zúčastnily běžné silniční kontroly s policistou a hodnotily jízdu řidičů pomocí smajlíků. Jako největší přínos této aktivity

uvedl policista Jaroslav Bican pro Benešovský deník skutečnost, že řidiči se dostali do přímého kontaktu s nejzranitelnějšími účastníky dopravy.

Zapojení dětí do vzdělávání řidičů se osvědčilo i v rámci akce „Děti učí rodiče“, která se konala v roce 2017 na dvou pražských školách – ZŠ Barrandov a ZŠ Filosofská. Děti vytvořily letáky s nápisy „Neparkujte, kde není parkoviště. Může to stát životy“ nebo „Nejezděte moc rychle, můžete zajet dítě“ a ty byly

distribučovány mezi rodiče. Expresivní styl dětských kreseb umocnil naléhavost sdělení a setkal se s velkou odezvou.

Nutno říct, že na skupinu motoristů – rodičů se dá celkově působit o něco lépe, protože jsou tématu bezpečnosti více otevření. Klíčové je apelovat na to, že v roli oběti dopravní nehody může být i jejich dítě. Že ohleduplné a bezpečné prostředí v okolí škol jako řidiči spoluvytvářejí. A zdůrazňovat pocit sounáležitosti a vzájemný respekt. V tomto směru mají velký efekt aktivity v rámci výzvy Pěšky do školy, který organizace Pěšky městem každoročně realizuje. „Ať už se jedná o happeningy před školou, tzv. školní ulice, dopravní průzkumy, kvízy, nebo společné snídani, ve všech případech se setkáváme s velkým ohlasem a zájem o tyto aktivity napříč republikou rok od roku narůstá,“ říká koordinátorka projektu Marie Čiverná.

Zkušenosti ukazují, že všechny zmiňované aktivity mohou být účinnými a emočně silnými nástroji při vzdělávání řidičů. Cesta k ohleduplnějšímu a bezpečnějšímu prostředí na českých silnicích je ale stále ještě dlouhá a ke zlepšení může přispět každý z nás.

Mgr. Eliška Vidomas pracuje pro organizaci Pěšky městem.

Lenka Skoupá

Ekovzdělávání mimo zelenou „bublinu“

Musíme si v první řadě připustit samotný fakt změny klimatu. Hned druhým krokem je přijmout skutečnost, že já bych se měl omezovat. A to přece žádný živoch, natož pak člověk, nechce. Existuje řada vzdělavatelů, věnujících se znalostnímu a osobnostnímu rozvoji. Tyto kurzy a semináře přispívají k mému pohodlnějšímu lepšímu žití. U zelených témat to trochu zavání opakem.

Vnímáme, že aktivní zapojení veřejnosti je pro snižování uhlíkových emisí v současné době zásadní. Proto je nutné se velmi intenzivně zabývat edukací co nejširšího spektra populace, aby opatření, která přijdou, byla přijímána alespoň s pochopením, když už ne s jásotem.

Po práci osvětu. Firemní dobrovolníci pomáhají zpevnit svah.

Na Toulcově dvoře jsme zkusili netradiční formu v rámci spolupráce s firmami, kterou máme dlouhodobě navázanou. Pro jejich

Posláním středisek ekologické výchovy je samozřejmě environmentální vzdělávání. Dlouhodobými cílovými skupinami středisek napříč Prahou jsou především děti, mládež a ekologicky smýšlející „přesvědčená menšina“. S těmito lidmi je povětšinou radost pracovat. O problematice mají povědomí, zajímají se, nebývá problém je pro věc nadchnout.

Co ale s ostatními? Jak edukovat někoho, kdo se již předem staví do opozice čemukoli „zelenému“, někoho, komu se v environmentální oblasti vzdělávat nechce? Je to logické a lidské, jedná se o těžké a nepříjemné téma. A jde dovnitř každého z nás.

zaměstnance připravujeme dobrovolnické Dny pro přírodu. Ráno přijde z firmy skupina (2–10 osob), pracuje s námi na údržbě některého z četných biotopů Toulcova dvora, zapojuje se do péče o zeleň i do dalších činností, nasává informace a atmosféru.

Pro mnohé dobrovolníky je to první praktická zkušenost s neziskovým sektorem a ochranou přírody. Je pro ně velmi zajímavé také sdílení pracoviště s osobami se

Víte, co je klimatická změna? Lenka Skoupá hovoří k návštěvníkům Toulcova dvora.

zdravotním postižením, našimi zaměstnanci. Environmentální a sociální pilíř udržitelnosti se u nás skvěle propojují.

Po společném obědě je připravena živná půda pro přijímání informací i myšlenek a my se můžeme pustit do zasévání semenek vzdělávání. Skupinu vezmeme na prohlídku

areálu a jednotlivých adaptačních klimatických opatření, která využíváme a jsou u nás k vidění. Doprovázející lektor vysvětlí principy klimatické změny, její dopady a důsledky. Třešničkou na dortu jsou pak náměty na to, jak přispívat ke snižování uhlíkové stopy v každodenní žité praxi. Vidět na vlastní oči denní využití retenčních nádrží na dešťovou vodu, nebo o tom slyšet v televizi, případně na semináři, je prostě rozdíl.

V maximální míře využíváme principy zážitkové pedagogiky a metody interpretace, prohlídky vedou certifikovaní interpretační průvodci. Snažíme se. Zpětné vazby jsou veskrze pozitivní, a to i od zaměstnanců energetických gigantů nebo automobilek. Mnozí dobrovolníci přijdou opakovaně a sdělují nám, v čem jsme je ovlivnili. A na to jsme hrdí, protože v současné době se počítá každý kompost na zahradě, každá cesta do práce na kole, každý vegetariánský oběd.

Náš způsob klimatického vzdělávání široké veřejnosti je poněkud netradiční, ale vnímáme ho jako nenásilný a přitom velmi efektivní. Přicházející dobrovolníci jsou motivováni pro pomoc přírodě. Pokud je klimatické vzdělávání nedílnou součástí dne, je spojeno s emocemi a nakonec se přetaví do vlastních činů pro klima a přírodu, je to výsledek, pro kterým pahnou všichni vzdělavatelé. A to nejen učit a vychovávat, ale vidět reálný dopad.

Jako důležité vnímáme i pootevření dveří do firmy. Snáze se pak hledají možnosti pro společný projekt třeba na vybudování nových úkrytů pro volně žijící živočichy nebo žádost o finanční podporu většího projektu. Několik navázaných partnerství již máme, a tak věříme, že zvolená cesta vede správným směrem.

Lidé z firem jako zvláštní živočišný druh

Specifika této cílové skupiny – nejedná se o osoby ze „zelené“ bubliny. Jdou k nám na dobrovolnický den, který zejména velké firmy podporují (protože „dobrodny“, „dny pro přírodu“, „dny pro charitu“ atd. jsou součástí ratingu firmy, která tím prokazuje naplňování ESG a SDGs). Účastníci vědí, že součástí akce je osvěta, ale pokud bychom nabízeli tento workshop přímo v dané firmě, nepřihlásili by se. Pokud je ale osvěta organicky propojena s vlastním dobrovolničením a následným workshopem, jde to. Účastníci se nebrání, zajímají se o problematiku, ptají se.

Největší výzvou je příprava celého dne a popsání celé akce tak zajímavě, aby se lidé hlásili. Obecně lze říci, že chtějí být venku (když neleje jako z konve), jdou do výzev (stavba hadníků, sekání rákosí v mokřadu, nový kompostér apod.), chtějí vystoupit ze svých bubliny a poznat svět v neziskovce, chtějí pracovat s autentickým člověkem od nás

a následně řeší věci fakt do hloubky a nebojí se klást zvědavé dotazy. Lektor workshopu musí být odborník na problematiku, zároveň musí umět jednat s lidmi z korporátů, kteří jsou zvyklí na profesionalitu.

Kdy to nejde?

Když se seje skupina cizinců, každý z jiného prostředí, podnebí, s jinými potřebami ochrany prostředí – to už není výzva, to se opravdu nedá. Protože obecné teoretické principy jsou sice fajn, ale lidé si potřebují odnést praktické a využitelné znalosti a dovednosti.

Pracovníci firem chtějí být venku, chtějí něco odpracovat a něco se dozvědět.

Jednou jsme se potýkali i s problémem, kdy si skupina z nejmenovaného pivovaru spletla tento den s teambuildingem, přivezli sud piva, který okamžitě narazili a začali využívat. Zůstala nám po nich křivá zídka, lehká pachut neporozumění a nulový vzdělávací dopad.

Foto: Toulcův dvůr

Ing. Lenka Skoupá je předsedkyně sdružení Toulcův dvůr.

Jan Moravec

Praha nejen uhelná

Když se řekne uhelné doly, vybaví se člověku spíš Ostrava, Kladensko či Podkrušnohoří než Praha. Ale i v Praze se kdysi těžilo uhlí.

Uhelných dolů bylo v Praze mnoho. Nejdůležitějšími oblastmi těžby uhlí byl Petřín a pak prostor mezi Hloubětínem a Kbely. My se dnes vypravíme do té druhé. Nejen proto, že o Petříně jsme již na těchto stránkách psali, ale zejména, protože nad Hloubětínem lze dodnes drobné uhelné slojky na vlastní oči vidět. A cestou se seznámíme i s těžbou dalších surovin...

Nejstarší zmínka o dobývání uhlí na území dnešní Prahy pochází z roku 1767. Toho roku byl asi kilometr severovýchodně od vsi Hloubětín (dnešní Hloubětín) založen důl sv. Antonína Paduánského a poblíž něj kamencová huť. Uhlí se totiž tehdy netěžilo jako palivo,

ale vzhledem k vysokému obsahu pyritu (sloučeniny železa a síry) jako surovina pro výrobu kyseliny sírové (zvané v té době vitriol) a kamence, což byly velmi žádané suroviny používané mimo jiné k činění kůží, barvení tkanin a také na výrobu stělného prachu.

Postupně přibývaly v oblasti další doly, uhlí se zde těžilo ještě v 1. polovině 19. století. Zdejší uhelné slojky byly dosti miniaturní a dosahovaly průměrné mocnosti pouhých desítek centimetrů.

Cihelna v bažantnici. Zterasování má bránit probíhající erozi.

Hloubětínské uhlí pochází z období křídý, tedy z konce druhohor. Předpokládá se, že tehdy bylo v těchto místech močálovitě pobřeží moře, rozkládajícího se severním směrem.

A kdeže můžeme nějaké to uhlí dodnes vidět? V přírodní památce Cihelna v Bažantnici. Zvláštní místo, na první pohled připomínající spíše nějakou výsypku. Šedé svahy jsou

v horní části bez jakékoli vegetace, v dolní se sporým porostem bříz sem tam s nějakým doubkem. Vznikly – jak už název napovídá – těžbou suroviny na výrobu cihlářského zboží, přičemž byl odkryt unikátní geologický profil.

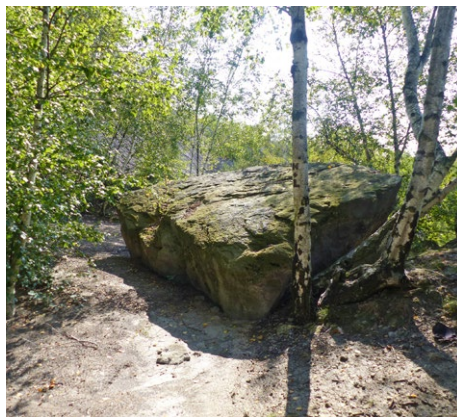

Na snímku je vidět jedna z uhelných slojek.

Spodní část svahů tvoří tmavě šedé ordovické (prvohorní) břidlice. V horní polovině profilu pak na tyto břidlice nasedají vrstvy křídových usazenin – slepenců, pískovců a jílovců; a mezi nimi tu a tam právě černé linky uhelných slojek.

Mezi vznikem ordovických a křídových usazenin, které zde vidíme bezprostředně nad sebou, však uplynulo několik set milionů let.

Tomuto jevu se odborně říká diskordance, což by šlo přeložit jako nesouhlas, nesoulad. Pro oko laika však tato hranice není úplně dobře patrná. Celkovou situaci ještě znepřehledňuje řada pískovcových balvanů ležících

Jeden z pískovcových balvanů, původně z nadložního perucko-korycanského souvrství, dnes zřícený ve spodní části Cihelny.

v dolní části lokality, které však rozhodně nejsou ordovické; spadly sem z horních vrstev vlivem eroze snadno zvětrávajících nižších vrstev.

Nejsnadněji se do Cihelny dostaneme z ulice Kbelská. Když po ní půjdeme od tramvajové zastávky Starý Hloubětín k severu,

podejdeme železniční trať a hned za ní zahhneme doprava. Vlevo máme ohradu autoservisu, stojícího na místě původní cihelny. Za ní začíná přírodní památka. Celé chráněné území má rozlohu kolem 5 hektarů,

Celkový pohled na horní (křídovou) část profilu.

ale zajímavá je v podstatě jen jeho menší, střední část.

Pokud zahhneme vlevo kolem ohrad, vidíme ji přímo před sebou. Můžeme jít spodem kolem tůní, které zde byly před několika lety vytvořeny v rámci opatření, zabraňujícímu neustálému splachování materiálu z profilu do areálu autoservisu, nebo horem, přes rekultivovanou skládku s nově vysazeným

sadem. Každý z těch pohledů na „měsíční krajinu“ cihelny je jiný, oba zajímavé.

Když už jsme tady, můžeme se vydat dále do Bažantnice, po níž se chráněné území jme-

Pohled na rokli lomu Podkova.

nuje. Stoupáme po lesní pěšině východním směrem k oplocení zahrádkářské osady a podél něj vpravo. Nadejdeme si hájovnu ukrytou v prohlubni bývalého pískovcového lomu a za chvíli se ocitneme na okraji dalšího velmi zajímavého místa. Opět pozůstatky těžby. Lom zvaný Podkova připomíná spíše úzkou zalesněnou rokli. Pozoruhodný je jeho tvar – rokle tvoří oblouk, takže přestože je dlouhá přes půl kilometru, její začátek a konec jsou

od sebe vzdálené pouhých 50 metrů. Lom je zjevně velmi starý, je zakreslen již na plánu Hloubětína z počátku 18. století.

Výklenek neznámého účelu v jedné z pískovcových skalek.

Ve východní části Podkovy se nachází několik podzemních pískoven. Podzemní těžba písku byla v této části Prahy poměrně běžná. Řešil se tím nesouhlas vlastníků přilehlých pozemků s dalším rozšiřováním lomu; prostě se skalníci zavrtali pod pozemek. Největší z podzemních pískoven v okolí jsou prosecká Močálka a Bílý kůň na Hutích (mimoходом, jméno této čtvrti dodnes připomíná onu kamencovou huť zmiňovanou na začátku článku).

„Jeskyně“ v Podkově jsou dnes mnohem skromnější, i když dříve byly zřejmě také mnohem rozsáhlejší, jak lze z různých dochovaných pozůstatků soudit. V současnosti největší z nich, zvaná Indiánka, má necelých

Polozříčená Mostová jeskyně, pozůstatek podzemní těžby písku.

100 metrů chodeb a několik menších „sálů“, ale z bezpečnostních důvodů je dnes uzavřena. Nejzajímavější je částečně zřícený prostor zvaný „Mostová jeskyně“ s dochovanými zbytky kleneb a sloupů, často však obývaný bezdomovci.

Ing. Jan Moravec je pracovník Českého svazu ochránců přírody.

Pražské ptactvo 1800–2020

Revolver Revue a Česká společnost ornitologická vydávají mimořádnou knihu s názvem Pražské ptactvo 1800–2020 (Ptáci – město – příběh hrdiny). Obsáhlý svazek přináší slovem i obrazem pozoruhodné ornitologické dílo Veleoslava Wahla a zároveň přibližuje osud tohoto odbojáře proti dvěma totalitám, který za své přesvědčení zaplatil životem.

V jednom svazku je zahrnuto v jistém smyslu několik knih najednou: Těžištěm je ceněná a v mnoha směrech průkopnická práce Pražské ptactvo, v níž ornitolog Veleoslav Wahl (1922–1950) v polovině čtyřicátých let 20. století knižně dokumentoval a komentoval stav a prostředí ptáků v hlavním městě. Na svou dobu mimořádně prozíravý a dnes zvláště aktuální je mimo jiné Wahlův přístup k ochraně ptactva apelující na cílenou péči o životní prostředí.

Kapitoly původního Pražského ptactva byly pro současné vydání významně doplněny a aktualizovány novými texty, které reflektují změny v avifauně Prahy od dob Veleoslava Wahla. Tehdy bylo v Praze zjištěno 182 ptáčích druhů, dnes se tento počet zvýšil na 248. Ačkoliv počet druhů v Praze vzrostl, některé

tu již nehnízdí. Patří mezi ně například strnad zahradní či sýček obecný, naopak nově v hlavním městě hnízdí labuť velká, hrdlička zahradní nebo sokol stěhovavý. Významně přibýly i druhy typické pro vodní a mokřadní prostředí, Vltava v Praze se také stala důležitým zimovištěm vodních ptáků.

Další podstatná část knihy je zaměřena na nevšední život Veleoslava Wahla a jeho hrdinské občanské postoje, jimž dodnes nebyla věnována patřičná pozornost. Wahl byl aktivním členem domácího protinacistického a posléze protikomunistického odboje; za údajnou velezradu a vyzvědačství byl v roce 1950 totalitní komunistickou justicí odsouzen k smrti. „Tragický osud a silný životní příběh autora Pražského ptactva a dílo samotné nám nedaly spát – kvůli vědomí, že vůči Wahlůvi máme my, ornitologové, dluh, který je třeba splatit,“ píše jeden z autorů knihy, ornitolog Petr Voříšek z ČSO.

Knihu lze nejvýhodněji zakoupit u vydavatelů (revolverrevue.cz, birdlife.cz), k dostání je rovněž v knihkupectvích.

Foto: Ondřej Příbýl

Podle tiskové zprávy České společnosti ornitologické

Gabriela Dobruská

Pro koho jsou městské mokřady?

Že město a mokřad k sobě nejde? Pod pojmem mokřad si asi většina lidí vybaví území nasáklé vodou – jezera, rašeliniště, tůň, zaplavované nebo mokré louky, rákosiny, lužní lesy, prameniště... Ale mokřady jsou velmi různorodé a řadíme k nim i řeky a potoky, stejně jako člověkem vytvořená místa, například rybníky, retenční nádrže a zatopené lomy.

Existence lidstva je s mokřady úzce propojená, jsou zdrojem vody, potravy i obyvatel. Fungují jako čistírna vody, zadržují ji a doplňují její podzemní zásoby. Příznivě ovlivňují lokální klima (přes den ochlazují vzduch a zvyšují vlhkost), to zná každý z nás, když v létě míříme k vodě, abychom unikli vedrům ve městech a trochu se ochladili. Mokřady jsou domovem pro mnoho druhů

roślin a živočichů. Význam mokřadů roste i v souvislosti s probíhající klimatickou změnou – mohou být jak významným zdrojem, tak i důležitým úložištěm uhlíku, zmírňují následky povodní.

Praha, byť velkoměsto, má velké množství mokřadů. Některé z nich v minulosti ustoupily výstavbě sídlišť. Například Milíčovská rybníční soustava bývala mnohem rozlehlší. V 80. letech 20. století k ní byl ze severní strany navážen stavební odpad z budovaného sídliště Jižní Město. Tím byly zničeny

*Volavky popelavé s oblibou využívají suché stromy k lovu i k odpočinku. Milíčovské rybníky.
Foto: Gabriela Uhrová / birds.cz*

velice cenné podmačené louky, výstavba znamenala výrazné odvodnění okolí rybníků.

V nedávné době prošel Milíčovský rybník revitalizací, v rámci níž došlo k rozšíření litorálních porostů, vzniklo několik tůní pro obojživelníky a bezobratlé živočichy. Jelikož jsou litorální porosty rybníků v rámci přírodní památky pro lidi nepřístupné, mají tam ptáci

Při porovnání leteckých snímků před a po revitalizaci vidíme nejen vytvoření meandrů a nové luční porosty. Je rovněž patrné, jak se lidem zpřístupnila dřív nedostupná oblast v jižní části rybníka.

klid a jak rákosinovní, tak vodní ptáci zde mohou nerušení vyvádět mláďata.

Z ptačího pohledu byla velmi zajímavá a povedená i revitalizace Litožnického potoka a rybníka, kde došlo k obnově meandrů, podmačených luk a jejich přirozeného přechodu do rybníka. Vznikly tůně pro obojživelníky, a dokonce stěna pro břehule, ty ji velmi záhy obsadily. Rybník se naštěstí nedá obejít, je daleko od velkých sídlišť a pěšina pro pěší se v místě litorálních porostů od rybníka vzdaluje. V klidu zde proto mohou úspěšně hnízdit nejen lysky, slípky zelenonohé, ale třeba i moták pochop nebo poláci chocholačky. Těch tu vloni vyvedlo mladé hned několik párů!

Bohužel, v některých případech může mít revitalizace, byť z pohledu člověka velmi

povedená, na ptáky i negativní vliv. V minulém čísle Pražské EVVUlice vyšel článek o pražské Slatině, jedné z pražských nejvýznamnějších ornitologických lokalit, významném hnízdišti i tahové zastávce mnoha druhů ptáků, včetně zvláště chráněných. Při porovnání leteckých snímků z let 2010 a 2020 vidíme, že došlo k revitalizaci Hostavického potoka, který se z rovného toku tekoucím hlubokým korytem na okraji pole změnil v přírodně meandrující potok obklopený vlhkou loukou – biotop zvyšující retenci vody v krajině, což je v době klimatických změn velmi žádoucí.

Navíc vzniklo několik tůní pro obojživelníky a bezobratlé, což přispěje k podpoře biodiverzity. Přesto, že v okolí rybníka vznikly vlhké louky důležité pro hnízdění kachen a dalších mokřadních ptáků, které z naší

krajiny v minulém století rychle mizely a s nimi i jejich obyvatelé, pozitivní vliv na hnízdění ptáků úprava nepřinesla. Proč?

Pokud obnovíme fungující mokřad, ptáci naši další pomoc přece nepotřebují, najdou si ho sami. Poskytne jim dostatek potravy, úkryt i místo k hnízdění. Že to funguje, se můžeme přesvědčit v ptačích parcích České společnosti ornitologické. Proč tedy neměla na ptáky pozitivní vliv revitalizace Slatiny?

I přes obrovské úsilí Pracovní skupiny ČSO pro ochranu Slatiny a vstřícný přístup magistrátu, kdy byla plánovaná lávka i cesta nejdříve posunuta dál od jižního břehu Slatiny a nakonec se od ní úplně upustilo, nepodařilo se zabránit výraznému nárůstu pohybu lidí.

Stačila skutečnost, že nyní je možné Slatinu obejít (hluboké koryto se lidem překonávat nechtělo) a z klidového území jižní části Slatiny se stalo místo vystavené velkoměstskému tlaku, který je kvůli blízkosti sídlišť v tomto místě, zvláště o víkendech, příliš

velký. Radši si nepředstavovat, jaký dopad by mělo uskutečnění původního záměru...

Je naprosto přirozené, že pokud dojde k obnově a zpřístupnění městského mokřadu,

*Spatřit chřástala vodního se podaří jen vzácně, mnohem častěji ho můžeme zaslechnout.
Lítoňnice. Foto: Magdaléna Hladová, birds.cz*

Období hnízdění je pro ptáky velmi náročné a každé vyrušení, které je donutí hnízdo opustit, zvyšuje riziko pro vejce či mláďata. Vyrušením přitom nemusí být pouze křik či hlasitá hudba, ale i volně pobíhající psi, které majitelé často nechávají běhat až do rákosí.

Z vlhkých luk, potenciálního hnízdiště ptáků v klidové oblasti Slatiny, se zvláště o víkendech stává rušná promenáda. Foto: Vít Štanc

budou ho obyvatelé chtít navštěvovat a trávit v něm čas. Vždyť mokřady přispívají k lidské pohodě a ty městské bývají často jediným kouskem divočiny v okolí. Nesmíme ale zapomínat na ohleduplnost z naší strany. Doma je tu někdo jiný – ptáci, kteří zde našli místo k hnízdění a potřebují mít klid. A ten ptáci na Slatině od té doby, kdy se dá obejít, nemají.

Jedno vyrušení ptáci zvládnou, ale neustálé opouštění hnízda či odhánění soka často zmaří celé hnízdění a postupně vede k opuštění lokality. A to nemluvíme o přímé predaci – že si pes či kočka na vejcích či mláďatech prostě „smlsne“. Taková drobnost, jako mít psa na vodítku a respektovat sezónní omezení vstupu, tak může pro ptáky znamenat hrozně moc. A to nejen na Slatině.

V rámci projektu Za ptáky Prahy podpořeného hlavním městem Prahou nabízíme školám zdarma přednášky na toto téma s představením nejvýznamnějších mokřadních lokalit i terénní exkurze s výukovým programem spojené s pozorováním ptáků tak, abychom je co nejméně rušili. Zároveň budeme zjišťovat, zda je lokalita pro ptáky vhodná, všimnout si rušivých vlivů, vyzkoušíme si měření průhlednosti vody a zjistíme, proč je vlastně průhlednost vody pro ptáky důležitá. V případě zájmu o přednášku nebo terénní exkurzi nás můžete kontaktovat na cs0@birdlife.cz.

Život člověka a osud lidstva je propleten s mokřady. Měli bychom o ně pečovat, obnovovat a podporovat je, užívat si jejich klid a pohodu, ale chovat se tu ohleduplně – respektovat, že doma je tu někdo jiný. I ve městě.

Mgr. Gabriela Dobruška je pracovnice České společnosti ornitologické.

Poskytování informací o životním prostředí v Praze

portalzp.praha.eu, portalzp.praha.eu/rocnkyzp, portalzp.praha.eu/rychleinformace,
app.ippraha.cz/apl/app/atlas-zp/, portalzp.praha.eu/infomaterialy

Posledním finalizovaným výstupem v řadě ročenek „Praha životní prostředí“ je komplet za rok 2019, aktuálně probíhá příprava vydání 2020 až 2022 a distribuce jejich dílčích výstupů. Vydání zahrnuje vždy komplet materiálů v tištěné a elektronické podobě, tedy tištěnou a elektronickou verzi souhrnné brožury (také v angl. mutaci), mapové přílohy a dále podrobnou elektronickou verzi (sadu kapitol k jednotlivým tématům). Zejména školám, NNO a informačním centrům jsou určeny tematické mapy (Nakládání s odpady, Ochrana přírody a krajiny, Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta v Praze – místa realizace). Vydání map pro roky 2023/2024 bude možné získat v tištěné podobě (formát A1) nebo si je stáhnout v podobě elektronické (včetně podrobnější A0 verze) od konce listopadu 2023. V rámci série výstupů „Rychlé informace o ŽP v Praze“ je coby nejnovější k dispozici vydání 1/2023, které obsahuje aktuální informace k naplňování Klimatického plánu hl. m. Prahy a další vybrané informace o vývoji ŽP v Praze v roce 2022 a 2023, další vydání budou následovat. V rámci Portálu ŽP

doporučujeme mj. množství informačních a jiných materiálů v elektronické verzi pro veřejnost a zejména školy a rodiče s dětmi na adrese portalzp.praha.eu/evvoonline, také v cizojazyčné podobě. Najdete zde také průběžně doplňovanou sadu online přednášek k problematice EVVO se zaměřením na učitele EVVO a studenty pedagogických oborů. Probíhá zároveň příprava nové podoby Portálu ŽP (včetně inovovaných aplikací) s plánovaným zprovozněním během jara roku 2024.

V Praze za přírodou a NE! v přírodě

portalzp.praha.eu/zaprirodou,
portalzp.praha.eu/NEvprirode,
portalzp.praha.eu/infomaterialy

Informace jsou veřejnosti k dispozici jak v podobě tištěných informačních materiálů a publikací, tak i na internetových stránkách města. Pro jarní sezonu jsou k dispozici jak nové, tak i aktualizované informační materiály, některé také nově v cizojazyčné podobě.

Distribuční místa:

- » Informační centrum MHMP, Mariánské nám. 2, Praha 1;
- » Vstupní hala MHMP (naproti recepci) a prostory OCP MHMP (4. patro), Jungmannova 29;
- » Turistické informační centrum PIS-PCT, Rytířská 12, Praha 1;
- » Vybraná infocentra městských částí v Praze.

CO SE DĚJE V...

**Jak dětem přiblížit klimatickou změnu?
Zkuste to pomocí komiksu**

S novým rokem přichází Oddělení globálního vzdělávání ADRA s novou výstavou, tentokrát na téma Klimatická změna! Nevíte, jak dětem přiblížit klimatickou změnu? Zkuste to pomocí komiksových děl, která byla vytvořena v rámci předchozích ročníků Komiksové soutěže.

KLIMATICKÁ ZMĚNA VIRTUÁLNÍ KOMIKSOVÁ VÝSTAVA ADRA

AHOJ,
JSEM PAN PLANETKA A CHCI TI PŘEDSTAVIT
VÝSTAVU O KLIMATICKÉ ZMĚNĚ

VSTUP

Úvodní strana online výstavy

nechat úplně vést již předpřipravenými materiály pro učitele a pracovními listy pro žáky.

Nebojme se učit o klimatické změně a využívat méně obvyklé vzdělávací metody. Výstavu si můžete projít v poutavém online prostředí Prezi na prezi.com/view/gguNXemFJFPqhuPlwao/. Pokud však preferujete

Karolína Jáchymová – Škola roztála (2018)

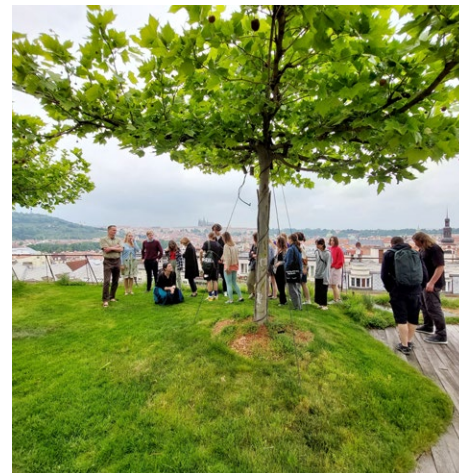
výstavu v tištěné formě, kontaktujte jana.podlesakova@adra.cz. Výstavu obsahující komiksy ve formátu A3 zasíláme zdarma a doba jejího zapůjčení je nejméně měsíc.

Veronika Bernhäuserová

AGENTURA KONIKLEC

Rok 2024 bude ve znamení klimatického vzdělávání

Po celý rok 2024 bude klimatické vzdělávání jedním z hlavních témat Agentury Koniklec.

Pro středoškoláky, které klima a vše kolem něj zajímá, kteří chtějí poznat klima a jeho ochranu i změnu očima různých profesí, je připraven druhý ročník úspěšných klimastáží. Ten začne již v březnu. Chceme mladým dospělým ukázat optimistickou alternativu ke klimatickému žalu. Chceme jim nabídnout příležitost, kdy budou časem

sami schopni najít si třeba vlastní podnikání založené na udržitelném a klimaticky šetrném základě. Více o klimastážích najdete na koniklec.cz/klimastaze.

Klima v poněkud praktičtějších souvislostech, tedy v kontextu konkrétního území Prahy 8, budeme řešit společně s obyvateli

pražských Kobyliš v projektu Čtverec 2024. Zde jsme spolu s místními obyvateli vymysleli, částečně naprojektovali a projednali jednoduché, ale účinné opatření na adaptaci velké plochy společné zeleně.

A do třetice na klimatické vzdělávání komunit je zaměřen i náš nejnovější a největší projekt, který byl podpořen Státním fondem životního prostředí. Jmenuje se (Příběhy) Odolné(ho) sousedství a je koncipován jako kampaň. Zde překročíme hranice hlavního města – do Středočeského a Libereckého kraje. Tam vybereme čtyři „sousedství“, každé jiné a každé zajímavé svým příběhem. Projekt bude demonstrovat, jak se na základní úrovni můžeme a musíme připravovat na změny, které s sebou nese nutnost adaptace na změnu klimatu a také na dopad opatření k jeho ochraně.

Centrem každého odolného sousedství bude vždy budova nebo skupina budov. Může to být škola nebo jiná veřejná stavba, bytový dům nebo rodinný dům. Menší skupiny těchto budov tvoří spolu s dalšími stavbami v okolním perimetru cca 200 m a souvisejícím veřejným prostorem naše „sousedství“.

Každé místo bude mít svůj sousedský příběh. Zde navážeme na třeba již zmíněný Čtverec v Kobyliších, tedy řešení adaptace velkého prostoru mezi čtyřmi obřími paneláky pomocí zachycování srážkové vody. Součástí příběhu je minulost (v tomto případě „budování“ sídlišť a potřeby tehdejších obyvatel), současnost i budoucnost (v perspektivě 30 let) místa jako domova všech zdejších sousedů. Samozřejmě toto vše musí

být vtaženo ke klimatickým souvislostem a obyvatelnosti místa ovlivněné změnami, kterými naše města a vesnice nyní prochází.

Pro všechna místa zkusíme navrhnout s místními aktéry zajímavá řešení, která mohou k odolnosti a klimatické šetrnosti přispět. K těmto návrhům vzniknout ideové studie a k celému postupu pak případové studie. Ty budou sloužit k odborné prezentaci výsledků.

Důraz budeme klást také na medializaci a využití všech výsledků pro osvětu, vzdělávání a informování veřejnosti. Vznikne tak podcast a další multimediální formáty, které budeme sdílet nejen na našich sociálních sítích, ale pokusíme se je dostat i do médií. A v plánu je ještě mnoho dalšího, ale to si necháme jako překvapení.

Informace o klimatickém vzdělávání se budou postupně objevovat na klimanadoma.cz.

Šetrná spotřeba na vlastní kůži aneb Chudý měsíc

Únor zahájil předseda naší správní rady na první pohled svérázným experimentem, který měl dát odpověď na otázku, zda je možné pokrýt základní životní potřeby na jeden měsíc částkou odpovídající takzvanému existenčnímu minimu (tedy něco přes

*Na obrázku je 166 gramů něčeho, co vypadá jako odložené zbytky před vhozením do bioodpadu. Je to základ pro pomazánku.
Foto: David Kunssberger*

pravděpodobně možné odpovědět: Je to sice nelehký úkol, ale možné to je.

Od začátku experimentu se jasně ukázal průnik s problematikou šetrné spotřeby, kterou se Agentura Koniklec dlouhodobě zabývá.

*Celer, mrkev, citronová šťáva a majonéza, chleba.
Porce za 11,60 Kč. Foto: David Kunssberger*

výhradně na ekonomiku spotřeby, další měsíce chceme věnovat více aspektu environmentálnímu.

Z experimentu vznikne řada obecně využitelných výstupů a námětů na omezení plýtvání potravinami, efektivní plánování spotřeby v domácnostech a dalších užitečných rad pro každého.

Stranou nenecháme ani nároky superúsporného spotřebního režimu na spotřebu vody a energie. Experiment je již nyní možné sledovat na sociální síti Facebook pod hashtagem #ChudyMesic a na webových stránkách chudymesic.cz. Zde jsou například ukázky vzorových menu nebo průběžný monitoring nákupů a spotřeby základních životních potřeb.

Tímto veřejně publikovaným experimentem, který bude probíhat dlouhodoběji, chceme ukázat, že šetrná spotřeba může být opravdu šetrná a z ní plynoucí osobní omezení nejsou tak velká, jak by se mohlo na první pohled zdát.

David Kunssberger a Miroslav Lupač

3 000 korun). Experiment v době psaní této krátké zprávy zatím stále probíhá, ale již nyní je jasné, že na tuto základní otázku bude

I proto bude experiment v dalších měsících pokračovat, jen v různých obměnách. Zatímco první měsíc byl koncipován téměř

Nový quest na Malé Straně, další pražská trasa a aktuální soutěž pro netopýří výzkumníky

Jarní počasí láká ven a my přinášíme pozvánku na netopýří outdoorové aktivity!

Zbrusu novou questingovou trasu jsme připravili na pražské Malé Straně. Věděli jste, že řeka plní funkci netopýří dálnice a že letouni obývají nejen domy a stromy, ale také nejruznější mosty?

Veršované pátrání po pokladu vás slavnými pražskými místy kolem Vltavy provede právě z pohledu jejich netopýřích obyvatel. A pokud vás netopýři baví, užijete si určitě i další tematické questy, třeba ten ve Stromovce.

S přicházejícím oteplením se také přiblížil čas „Netopýřích výzkumníků“. Netopýři se již brzy začnou stěhovat ze svých zimovišť do jarních a letních úkrytů a vy můžete být při tom. Plánujte si včas svou vycházku, zarezervujte si výpůjčku badatelského batohu s ultrazvukovými detektory a vydejte se s dětmi vstříc večerním dobrodružstvím!

Pozorovat se dá za vhodného počasí již od dubna.

Pro inspiraci, kam se při pozorování netopýřů vypravit, můžete mrknout na připravené trasy, kterých je nyní v Praze k dispozici šest – ve Stromovce, na Kampě, u Krčských rybníků, v Divoké Šárce nebo v Milíčovském lese. Nově lze s pomocí podrobného návodu zkoumat také netopýří obyvatele přírodního parku Drahaň – Troja.

A pro všechny výzkumníky je tu samozřejmě i další kolo soutěže o nejlepší blogový příspěvek. Pro plánování školního výletu se může hodit netopýří mapa s hrady, zámky, parky či jeskyněmi, kde se o místních tajuplných obyvatelích dozvíte spoustu zajímavostí při výkladu průvodců, s pomocí hravých pracovních listů nebo z informačních panelů.

Pro netopýří turistiku nabízíme více než 70 atraktivních lokalit po celé ČR, které najdete přehledně na interaktivní mapě.

Při putování po středních a jižních Čechách se na 10 místech setkáte také s naší geocachingovou sérií „S Drákulou v netopýřím světě“. Podrobné informace o questingu, badatelském programu Netopýří výzkumníci, geocachingu i netopýří turistice, včetně některých výukových materiálů ke stažení, najdete na webu napude.sousednetopyr.cz.

Netopýří questing i další aktivity pro školy i širokou veřejnost vznikají v rámci projektů finančně podpořených Hlavním městem Prahou a SFŽP ČR na základě rozhodnutí ministerstva životního prostředí.

Olga Růžičková

Nová metodika pro vzdělavatele: Etika klimatické změny

V Člověku v tísní jsme připravili a na naši webové stránce zveřejnili novou metodickou publikaci k tématu klimatického vzdělávání. Jde o překlad příručky organizace Green-Schools Ireland, která využívá přístup Filozofie pro děti ke zkoumání témat spojených etickou a hodnotovou rovinou s klimatickou změnou.

Metodika se věnuje těmto tématům: Motivace k jednání v souvislosti s klimatickou změnou, Tragédie obecní pastviny, Stávka, Spravedlnost a odpovědnost a Uhlíkové kredity.

Využít ji mohou učitelé humanitních předmětů druhého stupně ZŠ a SŠ, vedoucí či průvodci v neformálním vzdělávání i kdokoli další, kdo se rád zamýšlí nad důležitými otázkami.

V metodice najdete: stručné představení metody Filozofie pro děti (P4C), praktické tipy na to, jak s metodou pracovat v rámci třídy, konkrétní metodické kroky i pět filozofických zkoumání, která můžete zařadit přímo do výuky.

Metodickou příručku Etika klimatické změny si můžete stáhnout na clovekvutisni.cz/etika-klimaticke-zmeny-2180pub.

Kampaň Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá

Les je neuvěřitelný „organismus“, který nám nabízí mnoho funkcí, mimo jiné udržuje mikroklima, zadržuje vodu, produkuje kyslík,

poskytuje stavební materiál, ale i úkryt pro zvířata nebo prostředí, kde čerpat psychickou pohodu. Rozhodli jsme se proto lesu věnovat naši environmentální kampaň, která se uskuteční v týdnu kolem Dne země, od 22. do 26. dubna.

Kampaní chceme poukázat na nutnost přistupovat k lesu a samotným stromům s ohledem, respektem a všímát si toho, co všechno nám nabízí. Nedávná kůrovcová kalamita nám ukázala, jak se z lesa ozývá, pokud člověk do jeho chodu necitelně zasáhne. Ale na druhou stranu, každý z nás má možnost sázet stromy, pečovat o les, ovocný sad anebo jen se zájmem zkoumat, pozorovat to, co nám lesy nabízí. Bez lesů by naše životy vypadaly opravdu jinak.

V rámci kampaně nabídneme nové audiovizuální lekce do vyučovacích hodin společně s návrhy konkrétních jednoduchých projektů a aktivit zaměřených na zmíněná témata lesa.

Do kampaně se můžete se svojí školou zapojit na portálu JSNS.CZ, sledujte podstránku jsns.cz/projekty/kdo-jiny/environmentalni-projekty/environmentalni-kampane.

Speciálně pro pedagogy

Pokud vás jako pedagogy (nebo rodiče) zajímá téma změny klimatu, můžete kdykoliv využít některých z dlouhodobých podpůrných nástrojů pro učitele k tomuto tématu:

- » 1) Online kurz pro pedagogy: Klimatická změna: 8 kapitol, 62 lekcí a tipů do výuky, které můžete procházet v čase, který vám bude vyhovovat. Kurz najdete na stránce: kurzy.clovekvtisni.cz/klima.
- » 2) Facebooková skupina pro učitele a webová stránka Učím o klimatu: na této adrese najdete uzavřenou facebookovou skupinu pro učitele (facebook.com/groups/ucimoklimatu), ve které se postupně rozrůstá skupina učitelů se zájmem o toto téma, pravidelně jim nabízíme inspirace do výuky, vzájemně se inspiroují a sdílí zde své zkušenosti. Na stránce ucimoklimatu.cz najdete nejucelenější a nejbohatší souhrn metodických a informačních materiálů k výuce o změně klimatu a řadu dalších odkazů.

Václav Zeman

DDM hl. m. Prahy

70 let Stanice přírodovědců DDM hl. m. Prahy

Stanice přírodovědců funguje na pražském Smíchově od roku 1954 jako středisko volného času dětí a mládeže. Pro děti pořádá především přírodovědně zaměřené kroužky

Snímek slavnostního otevření Stanice přírodovědců v květnu 1957, pohled na rybníček od domu správce. Foto: Archiv DDM

a pobytové či příměstské tábory. Je pořadatelem krajských kol odborných olympiád z biologie, chemie a zeměpisu a dalších soutěží. Rozlehlá zahrada je volně přístupná

veřejnosti, slouží k odpočinku i environmentálnímu vzdělávání. Aktuální otevírací dobu najdou návštěvníci na webu ddmpraha.cz nebo Facebooku Stanice přírodovědců.

Letošní oslavy představí historii i současnost Stanice přírodovědců.

Jarní výstava se bude konat v týdnu 22.–28. 4. 2024. Seznámí návštěvníky s rostlinami, živočichy i neživou přírodou a nabídne pohled do historie Stanice přírodovědců.

**VÍKEND
OTEVŘENÝCH
ZAHRAD**

**08.-09.
ČERVNA
2024**

Oslavy vyvrcholí o víkendu 8.–9. 6. 2024, kdy se připojíme k celorepublikové akci „víkend otevřených zahrad“. Přichází si budoucí prohlédnout další zajímavé expozice rostlin a živočichů, např. tropické terárium a klubovnu chovatelství.

Kamila Doktorová

Ekologické výukové programy pro žáky pražských MŠ, ZŠ a SŠ 2023/2024

Do druhého pololetí školního roku jsme se přehoupli s aktualizovanou nabídkou našich programů. A na co se můžete nejen v jarních měsících těšit? Ze všeho nejraději zvedáme žáky ze školních lavic a vyrážíme s nimi ven, proto jsme se zaměřili především na programy venkovní a terénní.

Před začátkem zimy jsme se vydali Za krásami lesoparku Cibulka a obnovili jsme indicie a jejich umístění v lokalitě. Zaktualizovali jsme metodiku, program jsme rozdělili na jarní a podzimní verzi, abychom lépe využili příležitostí, které lesopark Cibulka v daném období nabízí, a celkově jsme ho více zaměřili na práci s kompasem a orientaci v terénu.

Pilně jsme se věnovali také revizím a úpravám v několika našich dalších programech a také přípravě programů, které vám od jara 2024 začneme nabízet v Informačním středisku na Křivoklátě. Zde se budete moci zúčastnit jednorázových EVP, ale také programů pobytových. Sledujte naši nabídku. Novinky budeme postupně zveřejňovat. Venkovní teplota začíná stoupat a jaro už

je cítit ve vzduchu, tak neváhejte a vyrazte s námi ven!

Projekt finančně podpořilo hlavní město Praha.

Markéta Hrnčálová

Žáci vydělali 15 038 Kč na adaptační opatření, která navrhli

Projekt Prima klima škola byl sice v roce 2023 realizován poprvé, nicméně navazuje na projekty Stavitelé města a Adapťáci, které nabízí Ekocentrum Koniklec školám již od roku 2016. Inovace spočívá v tom, že jsme přepracovali metodiky do podoby vhodné pro pedagogy, aby mohli projekt realizovat samostatně bez pomoci lektora našeho ekocentra.

Vznikla tak metodika pro 7.–9. třídu ZŠ k projektu Prima klima škola III a metodika pro 1.–3. ročník SŠ k projektu Prima klima škola IV. Žáci si nejprve ujasní svůj postoj ke klimatické změně, zopakují si, co již o problematice změny klimatu vědí, zahrají si simulační deskovou hru Adapťáci, zmapují školní pozemek či okolí školy z hlediska zranitelnosti vůči projevům změny klimatu, navrhnou vhodná adaptační opatření a stanoví pořadí návrhů. Na realizaci vítězných návrhů se sami pokusí získat finanční prostředky a vybraná adaptační opatření zrealizují.

V roce 2023 se projekt pilotně realizoval na 4 školách a zúčastnilo se jej 200 žáků. Peníze na realizaci opatření žáci vydělávali různými způsoby, například prodejem podzemních dekorací z přírodnin, uspořádáním benefiční akce v průběhu třídních schůzek nebo prodejem vánoční čokolády. Co všechno se zapojeným školám podařilo vybudovat, si můžete prohlédnout na webových stránkách ekocentrumkoniklec.cz/prima-klima-skola.

Projekt pokračuje i v letošním roce, ve kterém chceme inovovat metodiky k projektům Prima klima škola I a Prima klima škola II, aby se do klimatického vzdělávání mohla zapojit celá škola.

Projekt finančně podpořilo hlavní město Praha. Projekt byl realizován s finančním přispěním Středočeského kraje. Projekt byl podpořen Ministerstvem životního prostředí. Projekt nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

Alice Končinská

Příměstské tábory Eko-hraní v pražských lesích

Na letní prázdniny již tradičně připravujeme naše příměstské tábory Eko-hraní v pražských lesích pro děti ve věku 5–12 let. Letos pořádáme 2 turnusy a přihlašování je již spuštěno. Pokud tedy chcete svým dětem

Děti do akce! Zlepšovat mikroklima v okolí školy a kultivovat veřejný prostor

Deset škol sebralo ze země hozenou rukavici a zapojilo se do projektu Město do kapsy. Ten pod patronací Ekocentra Koniklec probíhá od září do června na vybraných základních školách v Praze. Jeho hlavním smyslem je dostat žáky ze školních lavic a zprostředkovat jim aktivní zážitek vedoucí ke zlepšení životního prostředí v okolí školy.

dopřát kvalitně strávený čas v blahodárné zeleni pražských lesů, neváhejte s přihlášením.

Děti s námi budou celý den venku. V přírodě chodíme, jíme, odpočíváme, bádáme, zkoumáme, hrajeme (si), mnoho nového se dozvíme, a především si užíváme radost z prostého bytí. Více informací najdete na ekocentrumkoniklec.cz/primestsky-tabor/.

Tábory jsou finančně podpořeny MČ Praha 3.

Barbara Doležalová
Foto: Markéta Hrnčálová

Projekt má za sebou první fázi, v níž se učitelé z oslovených škol potkali v hojném počtu na badatelském semináři, na kterém měli

možnost nasát nové informace k problematice badatelské práce a jejímu začlenění do výuky. Princip a smysl stále více populární metody mohou pedagogové v určité míře použít i při plnění projektových aktivit Města do kapsy, kde je těžiště výzkumu v rozumné míře přesunuto na děti.

V průběhu školního roku čeká na žáky několik fází, které směřují k hlavnímu cíli projektu – realizaci opatření na zmírnění dopadu klimatické změny. V úvodu jde především o průzkum lokality a zvolení si místa, kde se bude změna realizovat. Postupně budou děti naplňovat jednotlivé kapsy z tematických celků voda, zeleň a ovzduší.

Školy dostaly vše potřebné pro plnění aktivit v podobě pracovních listů a pomůcek. Teď je na nich, aby se tohoto nelehkého úkolu zhostily a začaly pracovat na projektu tak, aby byla dána velká míra zapojení dětem. Těšíme se na nápady a realizaci aktivit a prezentování výsledků, ke kterým se děti dostanou.

Novinky můžete sledovat na mestodokapsy.cz.

Projekt finančně podpořilo hlavní město Praha.

Jiří Šlaj
Foto: archiv ZŠ Veronské náměstí

Počítáme s vodou

Projekt Počítáme s vodou v Praze připravuje pro tento rok několik akcí, které se zabývají přírodě blízkému hospodaření s dešťovou vodou a modro-zelenou infrastrukturou v urbanizovaném prostředí.

V jarních měsících bude možné shlédnout online debatu s odborníky, vyrazit na třídní zahraniční exkurzi za příklady dobré praxe do Vídně nebo se zúčastnit oblíbené exkurze za příklady přírodě blízkého hospodaření s dešťovou vodou v Praze. Na podzim pro vás chystáme již 10. ročník konference.

Termíny akcí:

Exkurze do Vídně: 27.–29. 5. 2024

Exkurze po Praze: 13. 6. 2024

Konference: 7. 11. 2024

Aby vám nic neuniklo, přihlaste se k odběru novinek na webových stránkách projektu pocitamesvodou.cz.

Projekt Počítáme s vodou je podpořen Magistrátem hlavního města Prahy a Státním fondem životního prostředí ČR.

Monika Žitná

Ekoškolu čeká bohatý rok plný nových projektů. Rozvíjíme se a také náš tým se s novým rokem rozšířil o další dva členy. Za podpory Dm drogerie markt připravujeme hru Basecamp, která cílí na účinné klimatické vzdělávání skrze deskovou hru. Také letos představíme projekt K9, který se zaměřuje na klimatické vzdělávání dětí, mladých lidí

a učitelů pomocí snadno uchopitelných výzev. Výzvy budou reagovat na potřeby českých dětí v rámci klimatického vzdělávání v současné době. A na klima jsou zaměřené i naše dvě již prověřené akce pro děti, mladé lidi a veřejnost.

Konference Změňme klima 2024

Již počtvrté jsme začátek roku zahájili konferencí Změňme klima, i letos s tématem KLIMA A JÁ.

Konference je určena pro děti a mladé lidi a tuto filosofii jsme drželi i při výběru přednášejících a moderátora. Všichni se aktivně zajímají o prostředí kolem nás a mají motivaci šířit tuto ideu dál.

Každý z osobních příběhů byl jedinečný a inspirující. Postupně zazněly přednášky Viki

Seifertové, propagátorky ochrany biodiverzity a klimatu, Ondřeje Šebestíka, autora podcastu Podhoubí, Rozárie Haškovcové, aktivistky a influencerky, Tadeáše Rulíka, člena Institutu cirkulární ekonomiky, a nakonec členek ekotýmu ze ZŠ J. A. Komenského.

Celá konference, jak je již zvykem, byla zároveň streamovaná, takže na závěrečné panelové diskuzi zaznívaly dotazy i od sledujících napříč celou Českou republikou.

Letos jsme také změřili dopad na účastníky konference a výsledky nás utvrdily v tom, že pozitivní příklady angažovaných mladých lidí mění svět k lepšímu. 93 % dětí teď ví, že na

nich záleží a že mají moc zlepšovat životní prostředí. 91 % teď také ví, jaké konkrétní kroky k tomu mohou udělat.

Akce měla hojnou účast, 100 lidí přišlo osobně a přes 300 sledovalo online stream. Záznamy jednotlivých přednášek můžete vidět na našem webu ekoskola.cz/konference.

Kampaň obyčejného hrdinství

Připravujeme se na nadcházející Kampaň obyčejného hrdinství, která bude probíhat od dubna do poloviny května 2024. Tato

iniciativa vychází z principu, že každý člověk má moc změnit svět, ve kterém žije, i kdyby to bylo jen o nepatrný kousek. Zároveň je to v současnosti největší akce ukazující jednotlivcům, jak mohou snižovat svůj dopad na klimatické změny.

Chystáme nové výzvy, které cílí na jednotlivce a domácnosti a mají reálný dopad. Díky kampani jsme například celkem ušetřili 536 115 kg emisí skleníkových plynů (CO_2 ekv.). Na další dopady a více informací se podívejte na našem webu ekoskola.cz/kampanoh.

Markéta Dědková

Ze školních lavic vodařem

Metody analytiky vody. Normované postupy, které se používají například pro stanovení parametrů pitné vody. Některé z nich vyžadují speciální chemikálie, přístroje či podmínky, jiné ovšem můžete vyzkoušet sami i Vy se svými žáky a studenty ve vlastních laboratořích.

Abychom Vám nahlédnutí pod pokličku analytiky vody usnadnili, připravili jsme pro Vás za podpory Ústavu technologie vody VŠCHT Praha krátkou sérii videí. V ní vysvětlujeme princip a ukazujeme postup stanovení několika parametrů kvality pitné vody.

Věnujeme se fyzikálně chemickým aspektům, stanovení vápníku a hořčíku a manganistanové chemické spotřeby kyslíku. Pracujeme

se zařízeními, která pravděpodobně máte i ve své laboratoři nebo je lze snadno nahradit, a s dostupnými chemikáliemi v bezpečných koncentracích a malých množstvích.

Videa mohou být použita jako vodítko pro pedagogy či příprava pro studenty před vlastní laboratorní prací. Přesvědčte se sami a dejte nám vědět, jak se Vám líbila! Videa najdete na www.h2ospodar.cz/kolobeh-video-a/.

Zaujala Vás problematika technologie vody? Rádi ve Vaší škole zpestříme výuku a obohatíme Vaše žáky a studenty informacemi během některého z našich workshopů. Informace o nich a dalších našich aktivitách najdete na www.h2ospodar.cz, případně kontaktujte naši koordinátorku Alenu Rokovou (info@h2ospodar.cz, 724 770 980). Bude nám potěšením!

Kateřina Kohoutová

V pražských lesích probíhají do konce března ještě poslední vycházky Za sovím houkáním, na které mohli vyhrát volnou vstupenku i autoři vybraných výtvorů z výtvarné soutěže Soví brko. Od prosince do ledna se u nás sešlo přes 190 výtvorů od 530 dětských i dospělých výtvarníků. Účastníci soutěže měli opravdu originální nápady, jak ve ztvárnění sov, tak v použití materiálů. Sešly se výkresy, prostorové výtvary, sošky i audiovizuální animace. Jména vítězů a fotografie vybraných děl jsou k vidění na stránkách lhmp.cz.

Ptačí říše je bohatou inspirací a ptactvu se budeme věnovat i na našich stanovištích při oslavách Dne Země pro jednotlivé

městské části (Praha 2, Praha 4, Praha 9, Praha 10, Praha 13, Praha 18 a další), stejně jako v zookoutku Malá Chuchle, kde na konci března oslavíme Den ptactva.

Jarní počasí je vhodné pro sázení lesních dřevin, které potřebují maximálně využít nižší teploty, zimní vláhu v půdě a jarní dešťové srážky pro své zakořenění a další zdárný růst bez naší každodenní péče. Lesníci pravidelně zvou školy i veřejnost k výsadbě, se kterou mají v tomto období plné ruce práce. Péče o stromy a pravidelné informování veřejnosti s jejím zapojením do práce se jim však mnohonásobně vrátí.

V březnu tradičně společně sázíme bývalé vánoční jedličky s budoucností, které během adventu mohli Pražané zakoupit jako netradiční vánoční stromeček. Společné sázení proběhne 24. března v Kunratickém háji.

Pokud někdo nemá vánoční jedličku nebo mu nepřežila zimu, může přijít za lesníky i tak. Na místě budou k dispozici i „volné“ stromky, spolu s rukavicemi, nářadím a cenovými radami lesníků, protože i sázení má svá pravidla.

Nemusí být smutný ani ten, komu se termín společného sázení nehodí, protože máme připravená i další místa, kam je možné samostatně a s naším návodem jedličku zasadit.

Opět se zapojíme do tradičních celorepublikových oslav Týdne lesů, který organizuje Pracovní skupina Ministerstva zemědělství (MZe) zabývající se lesní pedagogikou v ČR. Motto 17. ročníku „Lesník včera a dnes“ se

promítne i do stanovišť na tradiční akci Do lesa s lesníkem, kterou pořádáme pro objednané školy pravidelně již od roku 2009.

Tentokrát pozveme žáky do Chuchelského a Ďáblického háje a Hostivařského lesoparku. Týden lesů se zpravidla koná 2. květnový týden (konkrétně 6.–12. 5.). Ještě předtím je možné se přihlásit na výtvarnou soutěž (21. 3. – 15. 4.). Letošní ročník je spojený s výtvarnou soutěží, do které se mohou zájemci zapojit až do poloviny dubna. Více informací o Týdnu lesů na lesnipedagogika.cz.

Na jaře to žije i okolo pražských rybníků. Probíhají tradiční jarní výlovy a u některých

připravujeme doprovodný program pro školy o rybách, rybářích a životě kolem vody. Tentokrát se můžeme potkat při březích Hamerského a Hořejšího rybníka. Pozor, je potřeba se předem objednat.

Ekocentrum Prales

V Ekocentru Prales se komunitní zahrada rychle rozbíhá po krátké a hlavně mírné zimní přestávce a najdou tady vedle zahradníků svůj prostor také včelaři a chovatelé slepic.

Pro tvořivé ještě v březnu proběhnou rukodělné workshopy se dřevem, výroba hmyzích hotelů, ptačích budek nebo velikonoční tvoření. Při příležitosti 100. výročí založení Zahradnictví Ďáblice lektori z ekocentra přenesou některé workshopy ze Kbel do Ďáblic. Na jaře se budou v zahradnictví plést pomlázky (23. 3.) a vyrábět hmyzí hotely (20. 4.).

Bzučet a navíc ještě vonět medem a voskem to bude v ekocentru i v polovině května na oslavách Dne včel (18. 5.).

Třetím rokem spolupracujeme na kampani firmy Weleda, s.r.o. – Půda je pokožkou naší Země. Díky této spolupráci se každý rok může 1 000 žáků základních škol zdarma zúčastnit našich programů na téma půda, přírodní lékárna nebo svět hmyzu.

A na léto máme nachystané dva turnusy příměstských táborů Tajemství lesa, kde je již jen několik volných míst.

Kontakty a více informací o akcích najdete na webu lhmp.cz.

Štěpánka Jouzová
Autor fotek: archiv Lesů hl. m. Prahy

Začal nový rok a s ním i nový ročník fotosoutěže Příroda objektivem. Soutěž zaměřená na tuzemskou přírodu je zařazena mezi soutěže doporučené MŠMT. Letošní témata jsou opět dvě: „Tuláci v oblacích“ a „Studánka“. Fotosoutěž probíhá opět ve třech věkových kategoriích a uzávěrka pro hodnocení je každého čtvrt roku (15. 3., 15. 6., 15. 9. a 15. 12.). Není však nutné se zúčastnit každého kola, fotky se vkládají přes ekosouteze.cz, kde jsou i podrobnější propozice.

Druhý dubnový víkend proběhne tradiční Hledání jara. V období 12.–14. 4. může každý kdekoli v ČR pátrat po kvetoucích orsejích, létajících motýlech a vyzkoušet chodit naboso trávou. Vloni bylo jaro druhý dubnový víkend na 68 %. Napište nám do konce dubna výsledky svého pátrání nebo je vložte na emop.cz/hledani-jara.

V prosinci 2023 jsme zamykali studánky v Šárce a na Zbraslavi. Nyní nás čeká Ode mykání studánek – u příležitosti Světového dne vody, Dne Země, Dne otvírání studánek a Světového dne životního prostředí. Opět vyrazíme za studánkami do Šárky, na Zbraslav, do Kunratic i na další místa v Praze. Počkat se s námi můžete nejen u studánek, ale

také třeba na akci Mikroklima nebo na některé z akcí ke Dni dětí.

Pokračuje i naše ekoporadna, rozvíjíme Národní registr pramenů a studánek estu-danky.eu, do kterého letos přibývají nejen další studánky, ale opět zajistíme a zveřejníme několik rozborů vody, mj. i z vybraných pražských studánek.

Vydali jsme aktualizovaný studánkový leták z oblasti Šárky, oblíbené kapesní kalendáře, plecháčky a reflexní pásy s potiskem. Už nyní připravujeme na první říjnový víkend 12. ročník Terénní přírodovědné soutěže v Šárce. Soutěž je určená trojicím (ev. dvojicím) dětí a je otevřená veřejnosti.

V našich dětských oddílech probíhají pravidelné schůzky, terénní víkendové akce a připravují se letní tábory. Pro oddílové vedoucí jsme uspořádali kurz, další vedoucí se vzdělávají v externích kurzech.

Mladí ochránci přírody
vyhláší celostátní akci

HLEDÁNÍ JARA

o víkendu 12.4. až 14.4.2024

Hledej s námi projevy jara v našich zemích:

1. kvetou orseje
2. létají motýli
3. lidé chodí v trávě bosí

Výsledky svého pátrání pošli do 30.4.2024 na adresu:
Mladí ochránci přírody, z.s.
Dittrichova 337/9
120 00 – Praha 2
nebo CDM@emop.cz
a nezapomeň napsat své jméno a adresu.

Pokud u nás jaro v uvedený termín již bylo, se dozvíme 25.5.2024 na www.emop.cz

vydání letáku ochránci přírody, z.s.

Všechny akce, kromě oddílových, jsou pro účastníky zdarma díky podpoře Hl. m. Praha, MČ Praha 6, MČ Praha – Zbraslav, Ministerstva životního prostředí a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Projekty nemusí vyjadřovat stanoviska donátorů.

Více informací: emop.cz, hledanijara.cz, estu-danky.eu nebo JS@emop.cz, tel.: 606 900 286.

Jana Stibralová
Foto: archiv MOP

Český svaz ochránců přírody – ZO „Natura, quo vadis?“ a její Ekocentrum ČSOP Malešice zvou všechny na Ekofest 2024, 20. ročník festivalu ekologických a místních organizací na Praze 10 v rámci oslav mezinárodního Dne Země.

K jubilejnímu ročníku finišujeme také novou grafikou celé akce. Tradiční akce se uskuteční v sobotu 20. dubna 2024, místem konání bude jako každý rok Malešický park.

Zveme také pražské i celostátně působící organizace z oblastí ochrany životního prostředí, přírody a živočichů, udržitelného rozvoje a šetrného a zdravého životního stylu k aktivní účasti na programu akce či k jejich propagaci v rámci akce.

V roce 2023 se akce zúčastnilo přes 60 organizací a akce přivítala na 5 000 návštěvníků z řad veřejnosti.

Ekofest 2024 – Den Země v Malešicích bude den strávený v přátelské atmosféře, podílejte se na něm a přijďte! Akce probíhá za podpory Hl. m. Prahy a MČ Praha 10.

Podrobnosti o akci: malesice.eu/ekofest.

Milan Maršálek

NÁRODNÍ
MUZEUM

City Nature Challenge 2024

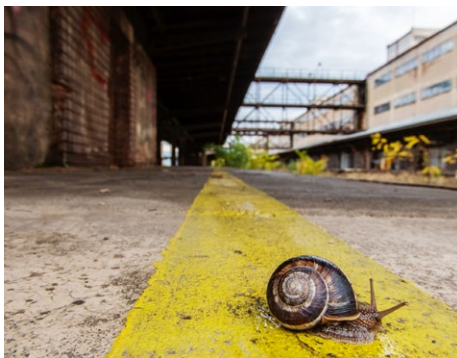
Ukažme společně světu pražskou přírodu – letos již posedmý!

Národní muzeum se letos opět připojuje k mezinárodní akci pro milovníky přírody s názvem City Nature Challenge (CNC). Obyvatelé stovek měst ze všech koutů planety každoročně přátelsky soutěží v tom, kdo nasbírá nejvíce pozorování a najde nejvíce druhů živočichů a rostlin. Během CNC účastníci monitorují často nedoceněnou přírodu ve městech a jejich bezprostředním okolí.

Zapojit se může každý! Nemusíte být profesionální přírodovědec ani fotograf. Vše, co je k účasti v CNC potřeba, je chytrý telefon. Pak už stačí od pátku 26. do pondělí 29. dubna 2024 pozorovat přírodu na zahrádě, v parku nebo třeba cestou do práce či do školy. Pořízené fotografie zvířat a rostlin

nahrajete do aplikace iNaturalist, která sama navrhne určení druhu. Do určování se zapojují také další uživatelé aplikace, včetně pracovníků Národního muzea.

Proč se zapojit? Pomůžete Praze v soutěži s největšími městy světa. Společně ukážeme, jak jedinečnou máme v našem hlavním městě přírodu. Možná budete překvapeni, kolik zajímavých druhů žije ve vašem okolí. A navíc pomůžete profesionálním přírodovědcům. Každé pozorování, které uložíte, poskytuje informace o přírodě, kterou je potřeba chránit.

K City Nature Challenge pořádá Národní muzeum a partneři projektu mnoho doprovodných akcí, např. Víkend otevřených dveří v Kroužkovací stanici NM v Hostivaři. Podrobnosti najdete na citynaturechallenge.cz.

Překonáme společně poslední ročník? V loňské City Nature Challenge 2023 zaznamenalo 66 000 účastníků ze 482 měst přes 1,8 milionu pozorování více než 57 000 druhů. Praha se umístila na krásném 4. místě mezi evropskými městy. Pro rok 2024 atakuje počet přihlášených měst číslovku 500 a to je výzva!

A pokud nebudete na konci dubna v Praze, nezoufejte. Do CNC se můžete zapojit také v Brně, Českých Budějovicích, Ostravě, Uherkohradištsku a Veselí nad Moravou.

František Tymr
Foto: Vít Lukáš

pešky městem

Každý čtvrtý prvňák vnímá cestu do školy jako nebezpečnou. Situaci řeší program Bezpečné cesty do školy

Děti patří k nejzranitelnějším účastníkům dopravního provozu. Při cestě do školy musí často překonávat rušné komunikace. Okolí škol, kde se nejčastěji pohybují, by proto mělo být přehledné a přizpůsobené tak, aby děti mohly chodit do školy samy a rodiče se o ně nemuseli bát. Je znepokojivé, že každý čtvrtý prvňák hodnotí svoji cestu do školy jako nebezpečnou a 43 % dětí si myslí, že je ráno před školou nepřijemný provoz.

Na tuto situaci reaguje program Bezpečné cesty do školy, který realizuje organizace Pešky městem a Hlavní město Praha. Program letos pomůže dvěma pražským školám, které chtějí dopravní situaci ve svém bezprostředním okolí zlepšit. Řešení je pro každou školu projektováno individuálně a zapojují se do něj jak žáci, tak rodiče a učitelé.

Každé čtvrté dítě jezdí autem

Z výzkumného šetření Udržitelně do škol, které v roce 2023 ve spolupráci se sociology,

antropology a sociálními geografy realizovala organizace Pěšky městem, vyplývá, že většina dětí do škol přichází pěšky z domova (37 %) nebo ze zastávky veřejné dopravy (37 %). Autem jezdí pravidelně do školy každé čtvrté dítě. Největší podíl dětí dovážených do školy autem je ve Středočeském kraji (34 %),

důležitých kompetencí a dovedností. Je na nás dospělých, abychom vytvářeli taková města, kde se děti mohou svobodně pohybovat a rodiče je nemusí všude vozit autem,” říká jedna z autorek výzkumu, Blanka Klimešová z organizace Pěšky městem.

Průběh programu Bezpečné cesty do školy

Program vychází z toho, jak cestu do školy vnímají samy děti. Ty společně s vyučujícími vytvoří mapu okolí školy se seznamem nebezpečně vnímaných lokalit. Na základě podrobné analýzy dopravy následně vznikne dopravní studie, kde jsou zahrnuty úpravy problematických lokalit s ohledem na zklidnění dopravy v okolí školy. Studie pak slouží jako podklad pro jednání s příslušnou městskou částí a Magistrátem hl. města Prahy o realizaci návrhů.

Výstupem projektu ze strany školy je školní plán mobility – dokument, v němž si škola stanoví dlouhodobé cíle, jichž chce v oblasti udržitelné dopravy u svých žáků dosáhnout, a sestaví plán aktivit, které k těmto cílům povedou. Součástí projektu jsou také doprovodné aktivity – např. dopravní odpoledne, cyklojízdy, výtvarné a literární soutěže apod.

Konečně bezpečný přechod

Díky návrhům z programu Bezpečné cesty do školy se v Praze podařila již více než stovka úspěšných realizací ve prospěch pěších. Na některých místech pomůže jednoduchá úprava nebo obnova dopravního značení, jako například na křižovatce ulic Na Parukářce a Jana Želivského u ZŠ Zahrádka nebo v ulici Brigádníků u ZŠ Solidarita. Jinde jsou úpravy rozsáhlejší, jako například na křižovatce ulic Topolová a Macešková u ZŠ Švehlova na Praze 10 nebo úprava přechodů v ulici Wassermannova u ZŠ V Remízku na Praze 5. Další příklady úspěšných realizací jsou uvedeny zde.

„Naším cílem je předkládat kvalitní návrhy na stavební úpravy dopravní infrastruktury. Těší nás ale, když se povede pro děti nějaké rychlé zlepšení. Na základě letošního ročníku se například prodloužila autobusová linka 409, aby děti, které dojíždí do ZŠ Miko-láše Alše v Suchdole, nemusely přestupovat.

kde také nejvíce dětí za vzděláním dojíždí do jiného kraje, nejčastěji do Prahy. Zároveň by 75 % rodičů uvítalo u škol bezpečnější cesty pro chodce a více než polovina rodičů se vyslovila pro větší zklidnění dopravy u školy. Další data jsou uvedena v boxu níže. „Výzkum potvrdil, že pozornost u škol by se měla soustředit především na péči o bezpečné a pohodlné cesty pro pěší, případně pro cyklisty. Děti chodí pěšky rády, mnohem častěji by také jezdily na koloběžkách nebo na kolech. Cesty do školy mohou být pro děti příležitostí k pravidelnému pohybu i získání

V přípravě jsou také dvě nové školní ulice,“ říká koordinátorka programu Dominika Marešová z organizace Pěšky městem. „Velkou podporu máme ze strany Odboru dopravy Magistrátu hl. města Prahy, který téma zklidňování dopravy u škol dlouhodobě podporuje. Díky tomu se nám daří prosazovat takové úpravy, které nereagují jen na aktuální nehodovost, ale mají i preventivní potenciál a přispívají ke zvýšení kvality veřejného prostoru u škol,“ dodává Marešová.

A jaké jsou ohlasy ze samotných škol? „Díky projektu Bezpečné cesty do školy vznikl v prosinci v rekordní době nový přechod v ulici Klausova. Je velmi využíván a slyším na něj samé ohlasy, hlavně od rodičů malých dětí. Ti zde mají konečně místo, kde mohou bezpečně přejít na druhou stranu ulice,“ řekla Lucie Ondroušová, školní koordinátorka projektu Bezpečné cesty do školy na ZŠ Klausova.

Jak se do programu přihlásit?

Do programu se mohou přihlásit mateřské, základní a střední školy na území hl. města Prahy, a to vyplněním přihlášky na peskymestem.cz/prihlaseni-bcs/.

Termín uzávěrky přihlášek je 26. 2. 2024.

Hlavní závěry analýzy Udržitelně do školy

- » 1/3 dětí, které ráno jedou autem, se odpoledne dopravuje pěšky nebo veřejnou dopravou.
- » 18 % rodičů, kteří vozí děti denně do školy autem, bydlí do 1 km od školy.
- » Největší podíl dětí dovážených do školy autem je ve Středočeském kraji (34 %), kde také nejvíce dětí za vzděláním dojíždí do jiného kraje, nejčastěji do Prahy.
- » Děti by rády jezdily do školy na koloběžce (23 %) nebo na kole (12 %). 26 % dětí uvedlo jako důvod, proč se nemohou dopravovat, jak by chtěly, to, že si ve škole nemohou bezpečně uložit kolo, koloběžku nebo skateboard.
- » Každý 4. prvňák hodnotí svoji cestu do školy jako nebezpečnou a každý 6. jako nepříjemnou.
- » 44 % dětí se cestou do škol obává nepříjemných lidí, 34 % se bojí automobilového provozu.
- » 43 % dětí si myslí, že ráno je před školou nepříjemný provoz.
- » Děti doprovází někdo dospělý nejčastěji do 4. třídy, pak už většinou chodí samy. Důvodem doprovázení je často obava z nebezpečných situací (57 %) nebo nepříjemných lidí a opuštěných míst (51 %). Rodiče si ale cestu s dětmi také užívají a rádi s nimi tráví čas.
- » Ve větších městech stoupá podíl dětí, které chodí pěšky.
- » S kamarádem děti chodí častěji odpoledne než ráno. S kamarády chodí ze školy 4 z 10 dětí, které využívají veřejnou dopravu, koloběžku nebo jdou pěšky. Při cestě autem má kamaráda jen každé šesté dítě.
- » 75 % rodičů by uvítalo u škol bezpečnější cesty pro chodce, více než polovina rodičů (51 %) se vyslovila pro větší zklidnění dopravy u školy.
- » 73 % rodičů postrádá u školy možnost bezpečného odložení kola nebo koloběžky.
- » 40 % učitelů si myslí, že řidiči se před školou chovají nezodpovědně.

Ekologické výukové programy pro MŠ a ZŠ

V zimním období jsme se s dětmi ve školách i školkách věnovali ptactvu. Na programech Ptačí hostina a Ptáci na krmítku jsme se zaměřovali hlavně na to, jak a proč ptáky správně přikrmovat. U těchto programů je i možnost dílny, na které si děti samy vyrábějí jednoduché krmítko. Školy s námi mohou celoročně pozorovat také vodní ptáky na různých místech v Praze. Děti se tak hrou formou dozvědí o různých adaptacích vodních ptáků i zajímavosti o jednotlivých druzích.

V jarní měsících se na programech zaměříme zejména na hmyz a půdní bezobratlé. Děti prozkoumají přírodu, kterou mají na své školní zahradě. V květnu a červnu s námi mohou vyrazit na výpravu do přírodní rezervace Divoká Šárka. Naši kompletní nabídku najdete tady podhoubi.cz/programy/.

Ekoškola Rozárka

Školním rokem nás provází Zelený ostrov, který se v jeho průběhu proměňuje. Po období plném hojnosti a po výbuchu sopky, kdy na ostrově vymizel veškerý život, se objevil

nový obyvatel! Pavouček, který si utkal síť a zabydlel se u nás. Přinesl nám inspiraci a začali jsme jako on tvořit pomocí bavlnek, nití a příze. Tkali jsme na stavu, tvořili pavučiny pomocí klacíků, macramé závěsy na květináče a houpačku pro plyšáka.

Pak na náš ostrov doletělo po větru semínko. Zaseli jsme a těšíme se na všechny následné činnosti nejen na kroužku Zahradníček. Toto období završíme Jarní slavností s rodiči. A čeká nás i slavnost ke Dni Země.

Pokračujeme v programu Ekoškola pro MŠ. Ve školce proběhl audit a máme radost, že se nám podařilo obhájit Certifikaci Zelené cesty – mezinárodní titul Ekoškola, platný po dobu následujících tří let. Je za námi Velký Ekotým s rodiči, kde jim děti představily náš projekt Cedula na pláž. Ten má pomoci tomu,

aby na našem oblíbeném místě u řeky bylo méně odpadků.

Letní příměstské tábory pro děti od 6 do 12 let

Tábory pro mladé dobrodruhy proběhnou v termínech 22.–26. 7. a 5.–9. 8. Budou plné her, pohybu, přírodovědného bádání a tvoření. Pro zájemce plánujeme jeden večerní

program s přespávačkou. Většinu času strávíme venku se základnou v Letohradské ul. 62 na Praze 7. Podrobnosti na podhoubi.cz/primestske-tabory/.

Kontakt: Tereza Zenklová, tel.: 776 356 959, terez.zenklova@podhoubi.cz

Výří výpravy

Na pravidelném odpoledním kroužku Výří výpravy v Troji se setkávají předškoláci a bývalé děti z Ekoškoly Rozárky. Veškerý čas jsme venku a prozkoumáváme trojské okolí. Náš celoroční program je inspirován příběhem čtyř kamarádů putujících pouští. Na každé schůzce se zíváme do jejich dobrodružství a učíme se při tom různým dovednostem, například práci s mapou a kompasem, vázání uzlů apod. Na jaře nás čekají dvě sobotní celodenní výpravy, jednu z nich plánujeme po naučné stezce Medník.

Program Ekoškola v Praze a Středočeském kraji

V programu Ekoškola probíhaly během zimních měsíců konzultace před auditem u škol, které letos obhájí titul Zelené vlajky. Zjišťovali jsme, jak se jim daří program realizovat

a zda je potřeba něco doladit před jarním auditem.

Na webových stránkách Ekoškoly sdílejí zapojené mateřské školy své zkušenosti z programu na příkladech dobré praxe. Příklady slouží jako inspirace pro ostatní, kteří již v programu jsou nebo o vstupu do něj uvažují. Najdete je na ekoskola.cz/category/priklady-dobre-praxe/.

Koncem ledna proběhla konference „Změňme klima“. Určená je všem od 12 let, kteří hledají inspiraci a nápady na aktivní přístup k ochraně našeho klimatu. Koná se každý rok a je možné se zúčastnit osobně nebo online. Hlavní linkou je pět osobních příběhů mladých lidí či dospělých, které najdete tady ekoskola.cz/projekty/ekoskola-a-klima/konference-zmenme-klima/.

Naživo 26. 3. proběhne v Praze Seminář dobré praxe pro pokročilé v programu Ekoškola pro MŠ. V případě zájmu kontaktujte koordinátorku Sylvii Höferovou na e-mailu ekoskola.podhoubi@podhoubi.cz.

Místo pro motýly

Naším kolegům z Týmu ekologie hmyzu nadále pomáháme s péčí o hmyzí lokality. Příroda se pomalu probouzí a my už nedočkavě vyhlížíme první motýly a další hmyz. Jsme

zvědaví, jak se jim letos bude dařit a jestli jim naše péče prospívá. Na spolupracující komunitní farmě JinoFarm se už koncem března narodí první kůzlata a následně se část stáda přesune opět vypásat vznikající lesostep pod Dívčími Hrady. Nejdříve tam ale 24. 3. proběhne brigáda s dobrovolníky, budeme opět hrbat posekané ostružiní a zmlazující keře, aby vzniklo co nejvíce prostoru pro kvetoucí nektarodárné byliny. Do této práce se snažíme kromě dospělých dobrovolníků zapojovat i děti z blízkých škol.

Nezapomínáme ani na osvětu. Podpořili jsme vznik knihy „Maruška a motýli“, kde nejen děti najdou spoustu zajímavých informací o životě motýlů i jejich ochraně. Ekocentrum Podhoubí pomáhá s distribucí knihy, školy si ji u nás mohou zakoupit za zvýhodněnou cenu. Knihu od loňského roku doplňuje Motýlí pexetrio a minipexeso.

Péče o sad

I branická třešňovka se probouzí do jara a nás bude čekat pravidelná pastva ovcí i návazná údržbová brigáda. Děkujeme všem, kteří nám pomáhají.

Více informací o všech našich aktivitách a termínech akcí najdete na podhoubi.cz.

Alena Sladká

Učte prvouku s učebnicí z TEREZY

Někteří používáte v prvouce materiály z TEREZY, jako třeba metodiky Les ve škole, badatelské lekce, ekoškolní aktivity, metodiky Učíme se venku nebo Hravý herbář či Deník do divočiny. Ale teď se v TEREZE chystají nové učebnice prvouky, které nabídnou aktivity plné objevování, bádání, kritického myšlení, ale i pohybu.

Chceme žákům nabídnout moderní pohled na přírodu a člověka jako její součást.

S učebnicemi budou žáci objevovat blízké okolí, nechají se fascinovat přírodou a budou bádát. Nezapomínáme ani na rozvoj sociálních dovedností a společenskovední témata. Učebnice nabízejí žákům prostor propojit

zjištěné informace do souvislostí a zařadit je do myšlenkových schémat.

Učebnice jsou propojené jednou tematickou linkou. Jednotlivé lekce spolu díky tomu „komunikují“ a nejsou vytržené ze souvislostí.

Nechceme tvořit učebnice jen od stolu, a proto jsme přizvali ke spolupráci paní učitelky, které jsou z praxe a mohou navržené lekce rovnou i zkoušet se svými žáky.

Pilotní verze učebnice pro 3. třídu

Pracovní učebnice prvouky pro 3. třídu je hotová, a protože chceme, aby se k Vám dostala učebnice už vyzkoušená a ověřená, testujeme ji v tomto školním roce na šesti různých základních školách.

Třetáci z testovacích tříd si užívají roční dobrodružství s živly jako podmínkami k životu. Vrhli se s nadšením do pokusů, badatelství

a objevování okolí. Nebojí se ale ani práce s textem. Učitelé si všímají jejich pokroků.

„Řekla bych, že vidím i pokrok v uvažování dětí i v jiných předmětech – více nad daným tématem diskutují, zkoumají,“ říká Barbora Hulanová ze ZŠ Malšice.

Učebnice pro třetáky jsme vytvořili spolu s učitelkami, které určitě znáte z různých vzdělávacích akcí. Spoluautorkami jsou Andrea Tláskalová, Eliška Rejnová, Katka Vrtišková a Daniela Šťastná.

Kdy se na učebnice můžete těšit

Zároveň s testováním učebnice pro třetáky probíhá tvorba učebnic pro 1. a 2. třídu, které první školy vyzkouší v příštím školním roce. První učebnice vám nabídneme pro školní rok 2025/2026.

Ochutnejte úvodní lekci – seznámení s živly

Věříme, že při tvorbě ucelené řady učebnic zúročíme dlouholetou zkušenost s tvorbou metodických materiálů. Těšíme se, že vám budeme moct nabídnout celou sadu učebnic.

Jitka Krbcová
Vzdělávací centrum TEREZA, z. ú.
Foto: Zuzana Havlínová

Přelom roků na Toulcově dvoře

Jako pokaždé i v tomto čísle EVVolute přicházíme s malým souhrnem událostí z Toulcova dvora.

Závěr minulého roku se nesl tradičně v adventním duchu a to včetně akcí pro veřejnost či velmi vydařené výstavy betlému. Ta již druhým rokem byla v renesančním Špýcharu, kde jí to velmi sluší.

Ve spolupráci s hostivařským Sokolem a městskou částí proběhla v únoru i další tradiční akce, a to hostivařský Masopust.

Toulcův dvůr byl před čtvrt stoletím jednou z prvních organizací, která Masopust v Praze a okolí obnovila. Je krásné, že dnes je to akce komunitní, což je podstatou ostatkových průvodů.

Pokračovaly samozřejmě i vzdělávací aktivity. Začátkem ledna ve spolupráci se SEVERem Horní Maršov a Lipkou realizoval

Botič o.p.s další část dlouhodobého kurzu pro lektory ekologické výchovy. Ten zájemce připravuje na složení zkoušky pro profesní kvalifikaci Pracovník/pracovnice environmentální výchovy v rámci Národní soustavy kvalifikací. Třídenní kurz pro 26 účastníků z různých středisek ekologické výchovy z celé České republiky lektorovaly Vendula Stará a Martina Chvátalová.

Jsme-li u učitelů, stojí určitě za zmínku, že jsme pro pražské školy a školky zapsané v celostátních programech Sítě středisek ekologické výchovy Pavučina s názvem MRKEV a Mrkvička nachystali první letošní rozesílky časopisů Bedrník a Informační Bulletin Mrkvička, další zájemci se mohou o program dozvědět více a hlásit se do něj na e-bedrnik.cz.

Časné jaro je i obdobím, kdy se začínají zájemci přihlašovat na příměstské tábory. Na rok 2024 jich je v Toulcově dvoře připraveno opět několik a podílí se na nich většina členských organizací. Tematicky pokrývají oblast od poznávání a přírodovědy až po farmaření. Jsme-li u plánů do budoucna,

tak nejzásadnější jsou připravované oslavy 30 let Toulcova dvora.

Kromě putovní výstavy a menších akcí v průběhu celého roku se to základní odehraje v dubnu.

Oslavy pro širokou veřejnost budou stylově spojené se Dnem Země a v areálu se uskuteční v sobotu 20. 4. Program bude nabitý a slavnostní, takže určitě rádi přivítáme každého, kdo by rád přišel. Slavnostní večer pro partnery a spolupracovníky se pak uskuteční v následujícím týdnu v Brožíkově síni na Staroměstské radnici v Praze. Jsme moc rádi, že záštitu nad oslavami převzala manželka prezidenta republiky paní Eva Pavlová, primátor hlavního města Prahy Bohuslav Svoboda a Ministerstvo životního prostředí.

V závěru bychom rádi poděkovali ředitelce členské organizace Botič, o.p.s., Martině Chvátalové, která na konci března po dlouhých letech odchází na další kus své životní i profesní cesty. Víme, že se bude ráda vracet a my ji vždy rádi uvidíme. Ve vzdělávání i nadále zůstává, a to v rámci EDUinu, kam nově nastupuje.

Jakub Moravec

Foto: Hostivařský masopust a Jakub Moravec

Závěr roku 2023 přinesl i smutné zprávy

Závěr roku přinesl bohužel smutnou zprávu. 29. prosince 2023 zemřel v nedožitých 99 letech pan Ing. František Toulec, syn posledního nájemce statku v Hostivaři, který právě díky jeho vstřícnosti a lásce k místu nese od devadesátých let jméno Toulcův dvůr.

František Toulec se narodil 19. května 1925 v Praze jako nejmladší z pěti dětí. Dětství a mládí prožil na hostivařském statku, a to konkrétně do 15. března 1949, kdy jeho správu převzal stát.

František Toulec vystudoval reálné gymnázium ve Vršovicích a následně Vysokou školu zemědělskou. Od padesátých let pracoval jako pomocný pracovník pro státní statek v Ruzyni, tedy pro stejnou organizaci, která převzala statek v Hostivaři.

Později, díky svému vzdělání, našel uplatnění jako agronom v Krajském podniku pro osivo a sadbu. V roce 1958 však byl přeřazen kvůli svému „kulackému“ původu na nekvalifikovanou práci.

Od roku 1964 pracoval pro odrůdovou zkušebnu Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského v obci Sedlec u Líbeznice.

V devadesátých letech, kdy na statku, známém již pod jménem Toulcův dvůr, vznikalo ekologické centrum, se do Hostivaře začal rád vracet a byl dobrou duší mnoha zde konaných akcí.

Zároveň byl i nekonečnou studnicí informací, které pomáhaly při rekonstrukci stavení, i příběhů ze života na statku. I když letošních oslav třiceti let se pan Ing. František Toulec již nezúčastní, jeho stopa je a vždy bude neshazatelná.

Jakub Moravec

Foto: Archiv Toulcův dvůr

Envira

Dnes si představíme poslední členskou organizaci Toulcova dvora a uzavřeme tak tuto sérii medailonků. Pojďme se podívat do sociálního podniku ENVIRA, o. p. s.

Ta je množstvím pracovníků největší součástí Toulcova dvora. Poskytuje práci desítkám osob se zdravotním znevýhodněním (OZP)

na různých pracovních pozicích. K dnešnímu dni jich je 45. Celkově pracuje v Enviře 61 lidí a setkáte se s nimi v různých koutech areálu, o který se organizace stará.

Jejich motto „šetrně k přírodě, poctivě k člověku“ vystihuje podstatu jejich práce.

V širším areálu provozuje zahradnictví, kde zeleninu a bylinky pěstují výhradně ekologicky šetrným způsobem. Zaměstnanci pak

sami prodávají přímo na Toulcově dvoře pěstky ve stánku či je Envira dodává do okolních restaurací a školek.

Populární jsou i zeleninové bedýnky pro širokou skupinu zájemců. Podobný model má také keramická dílna či dřevovýroba. V roce 2023 klienti a pracovníci vytvořili přes 2 500 hrnečků, talířků a další užité i dekorativní keramiky.

Jako návštěvníci se s touto obecně prospěšnou společností potkáte nejčastěji ve Zdravé jídelně Toulcova dvora. Oběd či kávu s moučником oceňují jak návštěvníci, tak účastníci seminářů, školení a dalších aktivit Toulcova dvora. Jídelna také pravidelně zaváží obědy do dalších organizací. Za rok tak zdejší tým vydá skoro 45 000 jídel.

Jak říká ředitel organizace Michal Jirsa: „Každá květinová dekorace, objednávka

cateringů či vyrobená ptačí budka podporuje náš sociální podnik a všechny zaměstnance, kteří tak mají šanci se zapojovat a pracovat.“ Pro zájemce má organizace i malý e-shop envira.org.

Když se aktivity a činnosti jednotlivých členských organizací propojují, tak vzniká unikátní místo Toulcův dvůr, který v letošním roce oslaví 30 let. A to právě díky skvěle prová-

zané a doplňující se činnosti členských organizací i samotného zastřešujícího zapsaného spolku Toulcův dvůr.

Jakub Moravec
Foto: Envira

KALENDÁŘ AKCÍ

Prohlídka Toulcova dvora s průvodcem

každou sobotu, 14.00–15.30

Pokud se chcete dozvědět něco více o Toulcově dvoře a podívat se tam, kam se běžně nechodí, přijďte na sobotní prohlídku. Podle věku a přání účastníků se dozvíte něco o historii dvora, našich hospodářských zvířatech, péči o přírodní zahradu či o unikátnosti mokřadu.

Místo: SEV Toulcův dvůr, Kubatova 32/1, Praha 10–Hostivař, infocentrum

Zooškola pro děti ve věku 8–11 let na téma Ptáci

17. března 2024, 8.30–16.00

24. března 2024, 8.30–16.00

Staňte se společně s námi ornitology. Téma se věnuje jak ptákům z našich krajin, tak i těm exotickým. Poplatek za zooškolu je 1 500,- za 1 turnus/téma. Cena zahrnuje vstup do zoo, oběd, lektora a program v zoo od 8.30 do 16.00. Účastnický poplatek bude vybírán v hotovosti při zahájení zooškoly.

Místo: Zoologická zahrada hl. m. Prahy, U Trojského zámku 120/3, Praha 7

Oslava světového dne žab

17. března 2024, 11.30–15.30

Seznamte se s těmito fascinujícími tvory a odhalte hrozby, kterým obojživelníci v současnosti čelí.

Místo: Zoologická zahrada hl. m. Prahy, U Trojského zámku 120/3, Praha 7

Workshopy ve Dřeváku – Výroba hmyzích hotelů

19. března 2024, 17.00–19.00

Hmyzí hotely nejen ozdobí vaši zahradu či balkon, ale především poskytnou užitečným druhům hmyzu prostor pro naklazení vajíček a vyvinutí larev. Ty se vám v dospělosti odvědí nejen opylováním květů, ale i bojem s hmyzími škůdci.

Místo: Ekocentrum Prales, Mladoboleslavská 953, Praha 19, budova Dřevák

Objevujeme město: Kde mají

zvířata náhradní domov?

21. března 2024, 15.00

Za divočinou nemusíme pryč z města! Zažijeme ji v zookoutku Malá Chuchle. Nahlédneme do doupat a nor zdejších obyvatel a dozvíme se něco víc o jejich životě ve městě. Svůj domov zde má na 30 druhů živočichů včetně daňků, divočáků, sov, ale i rysa ostrovida.

Místo: CAMP – Centrum architektury a městského plánování, Vyšehradská 51, Praha 2

Madagaskar

21. března 2024, 17.30–19.30

Příroda Madagaskaru je po všech stránkách jedinečná. Přednáška je zaměřená na flóru severozápadu ostrova, kam mířila expedice, které se zúčastnili i tři pracovníci BZ HMP.

Místo: Botanická zahrada, Trojská 800/196, Praha 7, Vinotéka sv. Kláry

Udržitelná bytová kultura v praxi

25. března 2024, 8. dubna 2024,

22. dubna 2024, 6. května 2024, vždy 18.00–21.00

Stěhuje se? Rekonstruuje? Neustále na něco nebo někoho narážíte? Máte pocit, že vlastně žádné „doma“ nemáte? Chcete přijít na to, proč to u vás doma nefunguje? Tak přijďte na seminář Udržitelné bytové kultury.

Místo: DOK16, Hořejší nábřeží, Praha

Zkamenělé želvy včera, dnes a zítra

25. března 2024, 18.00

Paleontologická sekce Společnosti Národního muzea Vás zve na přednášku jarního přednáškového cyklu. Vstup je zdarma. Přednášející: Mgr. Milan Chroust, Ph.D. (Instytut paleobiologii Polskiej

Akademii Nauk, Warszawa).

Místo: Národní muzeum, Václavské náměstí 68, Praha 1, Historická budova Národního muzea, přednáškový sál č. 104

Seminář „iNaturalist ve výuce“

26. března 2024, 9.30–16.30

Seminář, jehož cílem je seznámení pedagogických pracovníků s mobilní aplikací iNaturalist. Více informací a přihlášku na seminář najdete na nm.cz v sekci Pro školy.

Místo: Národní muzeum, Václavské náměstí 68, Praha 1

Nová témata v EVVO s J. Krajhanzlem

5. dubna 2024, 9.00–16.30

Pojďme se sejt s Honzou Krajhanzlem a společně probrat, co je nového.

Místo: SEV Toulcův dvůr, Kubatova 32/1, Praha 10–Hostivař

Mineralogická určovací beseda

7. dubna 2024, 10.00

5. května 2024, 10.00

2. června 2024, 10.00

Přineste své minerály do muzea! Přírodovědecké muzeum, mineralogicko-petrologické oddělení a Společnost Národního muzea Vás zvou na určovací besedu. Všichni zájemci jsou zváni na přátelské posezení s odborníky i amatérskými mineralogy.

Místo: Národní muzeum, Václavské náměstí 68, Praha 1, Historická budova Národního muzea, přednáškový sál č. 102

Den otevřených dveří Farmářské školy

8. dubna 2024, 16.00

Farmářská škola – škola, která má smysl i budoucnost. Jsme jediná škola ekologického a biodynamického zemědělství v České republice, která nabízí ucelený program praktického vzdělávání na

ekologických farmách u nás i v zahraničí.

Místo: areál VÚRV, Drnovská 507/73,
Praha 6 – Ruzyně, farmarskaskola.cz

Zvířata ve výuce

11. dubna 2024, 18.30–20.00

Úvod do problematiky využití zvířat ve školní výuce formou večerního webináře pro učitele, ale i lektory volnočasových aktivit. Zvířata jsou ve výuce nejen velkým zpestřením, ale také obrovským motivačním prvkem. Více viz toulcuvdvr.cz/akce/zvirata-ve-vyuce.

Jak založit ekologickou mateřskou školu na zelené louce? Exkurze do MŠ Mydlinky

16. dubna 2024, 14.00–18.00

Exkurze do nově otevřené ekologické mateřské školy zřízené Prahou 12, která od září 2023 otevřela své brány dětem v nově postavené budově v pasivním standardu. S ředitelkou MŠ Mydlinky nakoukneme pod pokličku toho, jak vznikala nová ekologická školka zřízená Prahou 12 tzv. na zelené louce.

Místo: Mateřská škola Mydlinky v Praze 12, K Baránku 2400/1, Praha 4 – Modřany, pořádá Botič o. p. s., toulcuvdvr.cz/botich

Po stopách nejstarší geologické minulosti Českého masivu

22. dubna 2024, 18.00

Paleontologická sekce Společnosti Národního muzea Vás zve na přednášku jarního přednáškového cyklu. Vstup je zdarma. Přednášející: prof. RNDr. Jiří Žák, Ph.D. (PřFUK, Praha).

Místo: Národní muzeum, Václavské náměstí 68, Praha 1, Historická budova Národního muzea, přednáškový sál C. 104

Den ptactva

23. dubna 2024, 14.00–16.00

K mezinárodnímu dni ptactva připravily Lesy

hl. m. Prahy akcí s názvem Den Ptactva v Zookoutku Malá Chuchle. Na místě budou připravena čtyři stanoviště s ptací tematikou.

Místo: Zookoutek Malá Chuchle

Pořádá: Lesy hl. m. Prahy

Učme o lese v lese / 1. stupeň a družiny

24. dubna 2024, 13.00–17.00

Představíme vám metodiky programu Les ve škole a vyzkoušíte si aktivity na vlastní kůži a přímo v terénu.

Místo: Obora Hvězda, Praha 6

Pořádá: TEREZA, vzdělávací centrum, z.ú.

Les ve škole, lesveskole.cz

Víkend otevřených dveří Kroužkovací stanice Národního muzea

27. dubna 2024, 10.00 — 28. dubna 2024, 15.30

Celodenní program v jinak uzavřené stanici, při kterém se dozvíte o historii a významu Kroužkovací stanice, o kroužkování ptáků a o pražské přírodě vůbec. V sobotu od 7.30 hod ornitologická procházka s ukázkou kroužkování. Informace a rezervace míst na pm@nm.cz.

Místo: Kroužkovací stanice Národního muzea, Hornoměřcholupská 34, Praha 10 – Hostivař, nm.cz

Venkovní družina, která děti baví

20. května 2024, 13.00–17.00

Družina nemusí být jen hlídárna mezi výkou a kroužky. Poradíme vám, jak na to, aby si děti ve vaší družině užily více času venku a společně jste si mohli užít více zábavy. Ušetříme vám čas s přípravou lekcí ven. Přihlásit se můžete na forms.gle/yUib6f4DaXfXqH3t.

Místo: Kunratický les u rybníka, Ohrada nedaleko zastávky U Tří svatých

Pořádá: TEREZA, vzdělávací centrum, z.ú.

Les ve škole, lesveskole.cz, Jitka Nedbalová

Kalendář akcí v oblasti ŽP a EVVO v Praze s mapovým výstupem

Hlavní město Praha zajišťuje od roku 2013 provoz kalendáře akcí v ŽP a EVVO pořádaných na území města. Zájemcům je na webových stránkách města k dispozici přehled akcí zahrnující zejména konference a semináře, festivaly a slavnosti, výstavy a veletrhy, přednášky a diskuze, dílny a workshopy, ale také filmy, videoprojekce, koncerty, divadelní představení, tábory, výlety a pobytové akce a také veřejná projednávání vlivů záměrů na životní prostředí, která aktuálně probíhají nebo proběhnou na území Prahy. Kalendář je k dispozici v textové a mapové verzi.

portalzp.praha.eu/kalendar_akci

Rostlinou roku je vyhlášen kosatec sibiřský. Foto: Petr Kouřecký. Licence: CC BY-3.0